

ВЕЩНИЦИ

Литературен

ВЕЩНИЦИ

100 години от рождението на Джани Родари

- Джак Зайнс
- Дарио Чекарели
- Мария Луиза Салвадори
- Джулия де Флорио

- Лилия Рачева
- Тоня Горанова
- Дамян Дамянов
- Анкети с издатели и писатели

За фестивала „Месеци на Джани Родари“ в Пловдивския куклен театър

Първи национален конкурс за детско творчество „Път към звездите“

Канка Кънева, „Джани Родари“, илюстрация

Броят се издава с любезната подкрепа на

Седмица на италианския език по света – 2020
Джани Родари: сто години от рождението

Settimana della lingua italiana nel mondo – 2020
Gianni Rodari: il centenario della nascita

През 1963 г. Джани Родари е удостоен с наградата „Кастело“, една от многото през житейския му път, която е придружена с 500 000 италиански лири. По този повод две италиански момчета, на които той очевидно е любим автор, му изпращат закачливо предизвикателство в мерена реч:

*Драги Родари с широките пръсти,
как ли похарчи ти пачките тлъсти?
Сто шапки ли купи с паричната сума,
петдесет чадъра, или сто костюма?
Три чифта обувки със връв хубавелка,
или пък купи си риза с дантелка?
Сто и шейсет вратовръзки ли взе,
всички в нюанса на мляко с кафе?
Триста кафета ли ти си изпил,
с еклери двеста ли си се сдобил?
А може би купи си вече тавата
да правиш магическа пица крилата,
която ще пърха навред в махалата?
Драги Родари, човек делови,
ето сега, че видя се в пари,
твоята компания само споделят,
малко прати, моя дом да населят.*

Отговорът на писателя не закъснява и е в същия стил:

*Драги ми Карло и Роландо драги,
працам ви думи на отговор благи,
признателен много за вашето послание,
пълно с любезност и много старание.
Скоро очаквайте там посещение
с моя подарък за вас – угощение
с откъси пица, подобрани за гладни,
(което обаче не значи досадни...)
Пицата още в небето витае,
моята работа отдиш не знае.
Този медал, който скоро ми връчиха,
екраните малки дори го излъчиха,
ни златен, ни сребърен беше, а лек:
петстотин хиляди лири във чек!
Чежът за скромен половин милион...
Нашият дом го посрещна с поклон,
тази компания той не понесе,
вече го вятър далече отнесе...
Остана ми колкото без колебание
марка да купя за това послание.*

Преводе от италиански
ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

ISSN 1310-9561

9 771310 956004

Приказният свят на Джани Родари:

вечер, посветена на 100 години от рождението на писателя.

Представяне на броя на „Литературен вестник“ за Родари

Четене на Родари в двуезична версия: Н. Пр. Стефано Балди и актрисата Ива Тодорова

Художникът Дамян Дамянов – презентация „Родари в илюстрации“

Художничката Капка Кънева – презентация „Фантазия от хартия“

Специален акцент на вечерта: изложба на избрани илюстрации от двамата художници

23 октомври, 18:30 ч., Софийска градска художествена галерия

20.10.2020 20:00

Serata di gala con "Pinocchio"

Il nuovo film di Matteo Garrone "Pinocchio" sarà presentato in Bulgaria nell'ambito del Festival CineLibri 2020.

Италианска гала вечер с „Пинокио“

Новият филм на Матео Гароне „Пинокио“ ще бъде представен в България в рамките на фестивала СинеЛибли 2020.

Casa del Cinema, via Ekzarh Yosif 37, Sofia
Дом на киното, ул. Екзарх Йосиф 37, София

INVITA
L'ITALIA A CASA TUA!
ПОКАНИ
ИТАЛИЯ В ДОМА СИ!

Parli italiano?

CORSI DI ITALIANO ONLINE
ОНЛАЙН КУРСОВЕ
ПО ИТАЛИАНСКИ

www.iicsofia.esteri.it

SETTIMANA DELLA LINGUA ITALIANA NEL MONDO

22.10.2020

Il linguaggio del fumetto

Dibattito con la partecipazione di Andrea Silvestri e Micha Dalcol, moderazione Stefano Baldi. Organizzato in collaborazione con l'Ambasciata d'Italia e l'Ambasciata di Svizzera in Bulgaria.

Езикът на комиксите

Дебат с участието на Андреа Силвестри и Миша Далкол, модератор Стефано Балди. Организиран в сътрудничество с посолствата на Италия и Швейцария в България.

Il video sarà pubblicato il 22 ottobre alle ore 11.00 sulla pagina Facebook e sul canale YouTube dell'IIC. Videото ще бъде публикувано на 22 октомври в 11.00 ч. на Фейсбук страницата и в Ютуб канала на института.

21.10.2020 11:30

Mostra di fumetti di Lucca Comics

Dedicata ai finalisti del Lucca Project Contest 2020 del Lucca Comics & Games, uno tra i principali festival europei di fumetto.

Изложба на комиксите от Lucca Comics

Посветена на финалистите на Lucca Project Contest 2020 на Lucca Comics & Games - един от основните европейски фестивали за комикси.

Nuova Università Bulgara, bul "Montevideo" 21, Sofia
Нов Български Университет, бул. Монтевидео 21, София

23.10.2020 18:30

Il mondo favoloso di Rodari

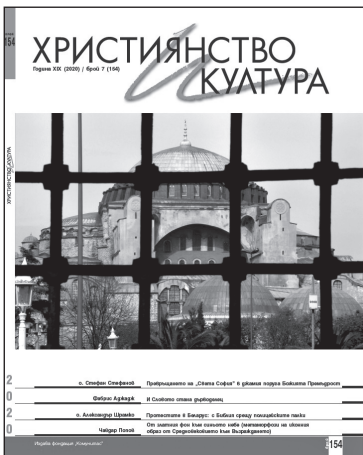
Presentazione del Giornale Letterario dedicato ai 100 anni dalla nascita di Gianni Rodari, mostra di illustrazioni, tratte dai suoi libri pubblicati in Bulgaria.

In bulgaro con traduzione simultanea in italiano.

Приказният свят на Родари

Представяне на Литературен вестник, посветен на 100-годишнината от рождението на Джани Родари, изложба илюстрации на българските издания на книгите му.

На български, със симултанен превод на италиански.
Galleria Civica di Sofia, via Gurko 1
СГХГ, ул. Гурко 1, София

Тематичен център на новия 154 брой на сп. „Християнство и култура“ е превръщането в джамия на църквата „Св. София“ в Истанбул. Темата е разгледана в статиите на о. Стефан Стефанов *Превръщането на „Света София“ в джамия поруга Божията Премъдрост* и на Златина Иванова *Решението за „Света София“ разтърси гръцкото общество* и е продължена

с текстовете на Мустафа Акбол *Дали пророкът Мохамед би одобрил обръщането на „Света София“?* и на Илдирай Огюр *„Света София“: Ататюрк и богатият американец, променили нейната съдба*. На по-широкия проблем за междурелигиозния диалог е посветено интервюто с кардинал Мигел Анхел Аюзо Гизо, озаглавено *Братството е не само идеал, а реалност, която искаме да развиваме*. Рубриката „Християнство и философия“ представя текста на Фабрис Аджадж *И Словото стана дърводелец (или Благата вест на нашите ръце)*. В броя са представени и две нови книги – сборник с есеа на румънски духовници, писатели и журналисти, озаглавен *Православният свещеник през 21 век. Скици за един портрет*, и наскоро издадената в Германия нова книга на Матиас Дробински и Томас Урбан *Иоан Павел II. Папата, който дойде от Изток*. Социологическите нагласи в света по въпроса за вярата и морала са представени в изследването на агенция „Пю“ *Глобалното разделение за Бог*, а данните са коментирани от о. Илиян Алексиев в разговор, озаглавен *За социологичните вярата и обществения морал*. Ролята на религията в предстоящите президентски избори в САЩ е разгледана в текстовете на социолога Франк Нюпорт *Религиозната идентичност и президентските избори в САЩ през 2020 г.* и на Джек Дженкинс *Католическата политика на Джо Байден е сложна, но дълбоко американска*. А ролята на християните в протестите в Беларус е представена в текстовете на Дмитро Горевой *Религиозната карта на Беларус и отношението към протестите на църковните деноминации* и на о. Александър Шрамко *С Библия срещу полицейските палки. Как протестите в Беларус повлияха на Църквата, а Църквата – на протестите*. Рубриката „Християнство и кино“ съдържа текста на Ангел Иванов *Световният прецедент „Паразит“*, а в рубриката „Християнство и изкуство“ е представен анализът на проф. Чабдар Попов *От златния фон към синьото небе (метаморфози на иконния образ от Средновековието към Възраждането)*. Броят е илюстриран с фотографии от църквите „Св. София“ и „Христос Спасител“ на манастира „Хора“ в Истанбул, Турция, публикувани със съдействието на сайта за православна фотография *Orthphoto.net*.

Parli italiano?
онлайн курсове по италиански език
www.iicsofia.esteri.it

САЩ и Европа и новите „културни войни“ – гледните точки на Владимир Левчев и Иван Кръстев, на Шон Кинг и Робърт У. Лий, на Жан-Люк Бониол, Волф Лепенис и Александру Калинеску, на Масимо Джанини,

„Новата културна революция“ е темата на новия брой 08 на сп. „Култура“. За сенките на робството, протестите на движението *Black Lives Matter*, повалянето на статуите в

Анжело Брускино, Дорси Ругамба и Бернар Кируни. И още – разговор с кинорежисьорката Малина Петрова за „великото чувство за свобода“ и със Стайко Мурджев за „театъра като спасение“. Есе на беларуския писател Виктор Мартинович за „силата на слабите“ и размисъл на френския православен богослов проф. Бертран Вержели върху „търсенето на смисъл“. Поглед и към последната Мостра във Венеция (Кинофестивал с маски), към 16-ия Световен анимационен фестивал във Варна и към най-новия филм на режисьора Коста Биков „Рангел завинаги“. А също и към двете последни изложби на проф. Божидар Бояджиев и Есенния салон в Пловдив. И още: Антон Стайков за „трите триножника“ в Месемврия, 1919 г. (Борис Денев, Райко Алексиев, Никола Танев) и разговор с композитора Георги Арнаудов за „времето и избора“. Фотографиите в броя са на Георги Кожухаров.

Джак Зайнс: Трудно е да се обясни не-рецепцията на Родари в САЩ

Професор Зайнс, Вие сте изтъкнат изследовател на детската литература. Как оценявате значимостта на автор като Джани Родари за развитието на тази литература?

Джани Родари е много важен за развитието на литературата за деца (както и на тази за възрастни). Той е създател на един фантастичен и новаторски свят, който кара децата да мислят и да използват въображението си. Освен това тематиките му са политически, без да са нравоучителни.

Преди няколко седмици в САЩ излезе първият превод на „Приказки по телефона“. Как да тълкуваме такова забавяне?

Много е трудно да се обясни не-рецепцията на Родари в САЩ и не мога да го направя, без да напиша цяла студия, защото издателството не е планирало добре нещата. Трябва да знаете, че „Приказки по телефона“ излизат през 1956 г. във Великобритания. Новото

издание е хубаво, но твърде скъпо за децата и за повечето хора.

Вие сте превели на английски „Граматика на фантазията“, която скоро ще има второ издание. Какво мислите за преводимостта на тази книга, кое беше трудното?

Не беше и не е трудно да се преведе „Граматика на фантазията“. Адаптирах я за американска публика и имаме огромен успех с тази книга.

С какво се занимавате напоследък, какви са следващите Ви проекти?

Вече привърших превода на двайсет разказа от Родари за издателство The Enchanted Lion, аз самият съм директор на малко издателство (Little Mole and Honey Bear). Публикувал съм четири книги за деца. Предстои да издам още четири книги през следващата година.

Въпросите зададе ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

Снимка: изг. „Little Mole and Honey Bear“

Книгите на Джани Родари се четат, като че ли са написани на български

Разговор с Лилия Рачева

Разкажете малко повече за рецепцията на Джани Родари преди 89-а година? Усещаше ли се идеологически момент в нея?

„Приключенията на Лукчо“ е първата книга на Джани Родари, преведена

на български език още в далечната 1953 година, само две години след издаването ѝ на италиански. И оттогава многократно се преиздаваше. Бях дете, когато за първи път прочетох „Приключенията на Лукчо“, най-идеологическата от книгите на Джани Родари, всъщност една утопия, една мечта за бъдещ справедлив свят, но и пародия на някои порядки и клишета, написана малко след края на Втората световна война. Спомням си как се вълнувах за съдбата на героите, но и доста се смях на чудесните илюстрации на Раул Вердини. И до днес си спомням например физиономията на гук Мандарина, който се беше покачил на гардероба и заплашваше, че ще скочи и ще се самоубие, защото ризите му не били добре изгладени. Тогава, естествено, не съм се замисляла дали в книгата има идеологически моменти. Струва ми се, че всяка книга отразява в някаква степен възгледите и разбиранията на автора, неговата „идеология“. Книгите на Джани Родари не правят изключение, в тях има много нови идеи, нови теми, иносказание и огромен повествователен талант. Неслучайно през 1970 година му беше присъден медалът „Андерсен“.

Как се решаваше кои негови творби да се преведат?

В преводните редакции на издателствата „Народна младеж“ и „Отечество“, в които работех, нямаше специалист по италиански език, разчитахме на преводачите, които идваха с предложение за издаване на някоя от книгите на Джани Родари. Те познаваха добре италианската детска литература, някои от тях бяха и лично познати с Джани Родари. Предложението се даваше на външен рецензент.

Как бихте характеризирали стила му – защо той успява да даде отпечатък върху писането за деца?

Ако трябва да го определя с няколко думи: това е поетичен език и метафори, въображение и игра, ангажираност и хумор, иносказание и човеколюбие. И прекрасно познаване на детската психология.

Кои са предизвикателствата в преведането на подобен автор?

Не познавам произведенията на Джани Родари в оригинал. Но от преводите допускам, че това са значещите имена,

играта на думи, забавните обрати, парадоксалните ситуации, естествените диалози, римуваната на места проза... Тук отново ми се иска да отбележа майсторството на преводачите – Светозар Златаров, Никола Иванов, Валери Петров, Хубан Стойнов, Бояна Петрова. Благодарение на тях книгите на Джани Родари се четат, като че ли са написани на български.

Има ли български писатели според Вас, които са повлияни от Джани Родари?

Индиректно влиянието му може да се търси в творчеството за деца на Валери Петров, Марко Ганчев, Виктор Самуилов, Георги Константинов...

Отслабна ли рецепцията на творчеството му след 89-а година?

В България според мен не е. Свидетелство за това са многобройните нови издания на Джани Родари – общо около двайсет книги – главно преиздания, но се появиха и преводи на непознати за българския читател книги на Родари и имената на нови преводачи.

Имате ли наблюдения прежда ли се в момента по света, четете ли се?

В Италия книгите на Джани Родари се преиздават постоянно и се учат в училищата. Той продължава да бъде много популярен в Европа, а четирийсет години след смъртта му в САЩ започват да го „откриват“. На 8 септември тази година излезе първото американско издание на „Приказки по телефона“. Издателите Enchanted Lion Books планират през 2021 да издадат и „Граматика на фантазията“. Интересно ми е как ще се възприемат тези две книги там. Впрочем в увода към книгата си Creative Storytelling изследователят на приказките Джак Зайнс споделя, че преди повече от двайсет години е открил книгата „Граматика на фантазията“ от Джани Родари. Сега той ще бъде преводачът на първото ѝ издание в САЩ. (Интервю с Джак Зайнс четете в броя. – Б. рег.)

Може ли да бъде атрактивен за днешните деца този писател?

Разбира се, дори само ако съдим по броя на заглавията (преиздавани и нови), които се предлагат по книжарниците у нас, той очевидно продължава да бъде атрактивен и за днешните деца. Всеобщо е мнението, че Джани Родари е най-големият италиански детски писател на ХХ век, а темите в книгите му (приятелството, несправедливостта, неравенството, войната и мирът, свободата) са не по-малко актуални и днес. Приказната форма, в която са облечени идеите му, и умението на Родари да разказва приключенски истории с много хумор и като на игра, го правят увлекателен и за днешните деца.

Въпросите зададе АМЕЛИЯ ЛИЧЕВА

Да кажат нещата просто, ясно, грабващо, могат само много талантиливите, какъвто е Родари.

Същото се отнася и за рисуването

Разговор с художничката Тоня Горанова

Снимка: Стефан Джамбазов

Госпожо Горанова, във Вашата творческа биография присъства богато илюстрираното цветно издание на „Приключенията на Лукчо“ от Джани Родари. Кое в текста беше решаващо за

подхода, който избрахте?

Джани Родари ми е любим автор. Лукчо е първата книга, която прочетох сама. И е завинаги с мене. Много е приказна, неочаквана, забавна и така между другото казва много истини за живота, които така са казани, че остават завинаги в сърцето и ума. Трудно (с много колебание) приех да илюстрирам Лукчо, защото съм свикнала и обичам илюстрациите от първото издание, не исках други. Но това си е мой проблем. Децата пък приемат илюстрациите ми.

Какво беше личното Ви усещане за значимостта на Джани Родари като автор у нас по времето, когато Ви бяха възложени илюстрациите?

Джани Родари във всяко време е актуален, защото е от големите автори, за които няма преходност, нито националност. Той е винаги близък независимо в кои години и в кой край на света се чете.

Съществуват упреци към Родари заради това, че е настръчвал „по-бунтарско“ отношение към училищните занимания. Понеже сте работили и върху рисунки за учебници за средното образование по негови произведения, струва ли Ви се основателен този упрек, или намирате такова отношение за по-продуктивно при децата?

Децата са още невякарани в матрицата на възрастните, те са волни, свободни и такъв е разговорът с тях. Сухарски, дидактичен тон е досаден и безсмислен. Джани Родари е точен! Неслучайно ми е любим от детските години и съм запомнила важни истини от него. Той, освен че е забавен, е умен и дълбок. Илюстрирала съм Джани Родари в учебници. С игра и забава детето неусетно научава и запомня много повече. Така правим нашите учебници (в екип с двамата изключителни художници дизайнери). Разговаряла съм с деца и докато те се смеят и ми разказват какво са правили „едни смешни жаби“ (мои илюстрации), без да се усетят, ми разказаха урока си от миналата година. Значи съм си свършила добре работата.

За тази цел първо перфектно се научава и синтезира учебният материал и после се превръща в забавна картинка. За съжаление, повечето илюстрации за учебници са само усмихнати личици, които са нито весели, нито казват нещо. Книгите невинаги стигат до децата, но учебниците са при всички деца. И би трябвало всеки, който прави учебник, да е дълбоко отговорен. Учебниците са на ниско ниво, което е престъпление към децата и нацията ни.

Ако трябваше да илюстрирате Родари днес, щяхте ли да търсите нов тип подход?

Не мисля, че днес бих го илюстрирала много по-различно. Да, може би сега ще са по-виртуозни рисунките, но пак ще е в тази посока – свободни, непринудени. Това най-върви за Джани Родари – той пише и мисли свободно. Не е сложно да се измисли засукан, неразбираем стил, но да кажеш нещата просто, ясно, грабващо, могат само много талантиливите, какъвто е Джани Родари. Същото се отнася и за рисуването.

Подобен автор има ли шанс да звучи актуално за днешните малки читатели?

По какво познавате лично Вие като илюстратор на детска литература дали една книга има потенциала да се превърне в читателски „евъргрин“? Имаште ли при Родари това усещане? Съвременна практика е да се произвеждат „евъргрини“ – многобройни и нетрайни?! Истинският „евъргрин“ става естествено, непредсказуемо и е за години. Джани Родари е обичан и актуален и днес. Когато съм рисувала Лукчо, въобще – когато работя, не се замислям дали има шанс да стане бестселър, макар че е приятно (случи ми се в Германия). Решаващо е дали текстът ще те „грабне“ (ще е интересна ли и забавна работата) и добър ли е за деца. Пасват ли си талантиливи писател и художник, може да се получи хубава книга.

С какво се занимавате в момента? Работите ли по нови заглавия?

Работя от 2006 г. (не непрекъснато) нещо много интересно за мен и се надявам да го завърша тази година, дано.

Въпросите зададе ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

Програма „Култура“ на Столична община

Джани Родари, „Приключенията на Лукчо“, прев. от итал. Светозар Златаров, Никола Иванов, изд. „Пан“, С., 2013, 222 с., 16,90 лв.

В този приказен роман, безспорна класика за деца и един от шедевровете на Родари, са разказани приключенията на малкия, но храбър Лукчо, който се опълчва срещу тиранията на алчните владетели принц Лимон, барон Портокал, дук Мандарина и постоянно ги прави за смях, побеждавайки благодарение на ума и находчивостта си. Защото за автора е много важно в света, който представя, доброто и справедливостта да побеждават.

Джани Родари, „Приказки по телефона“, прев. от итал. Светозар Златаров, Веска Калканова-Футекова, художник Илко Грънчаров, изд. „Агата-А“, С., 2005, 148 с., 10 лв.

Когато историите на майката се изчерпали, бащата, счетоводител, но и търговски пътник, се принудил, където и да се намирал в Италия, да звъни всяка вечер по телефона във Варезе и да разказва приказки за лека нощ на своето момиченце. Често пъти те били кратки, защото за толкова му стигали парите, но независимо от дължината успявали да приковат вниманието на детето...

Джани Родари, „Пътешествието на Синята стрела“, прев. от итал. Никола Иванов, изд. „Колибри“, художник Nicoletta Costa, С., 2018, 160 с., 16 лв.

Един от шедевровете на Джани Родари, „Пътешествието на Синята стрела“ е издаден за първи път през 1954 г. Десет години по-късно творбата е преиздадена в обновена версия под заглавие „Синята стрела“. Типично в духа на Джани Родари тя разказва истории, които прехожат от смешното към тъжното, които възпламеняват въображението и очовечават предметния свят, изправяйки децата пред много и важни въпроси и житейски ситуации.

От АВ проведохме анкета с детски писатели. Попитахме ги: „Повлиял ли е по някакъв начин Джани Родари на Вашето творчество?“ Ето и техните отговори

МАЯ ДЪЛГЪЧЕВА:

Когато си помисля за Джани Родари, в ума ми изниква „Граматика на фантазията“. Изчела съм като дете всичко негово, издадено в България, без да осъзнавам тази вродена, естествена, лекокрила фантазия, която те потапя, без нито веднъж да се запитаеш „Ама възможно ли е това?“ Може би защото е така близка до детското въображение, че то не я отличава като чужд, съчинен свят. Творчеството му само по себе си е граматика на фантазията.

Години по-късно открий и книгата му със същото заглавие. Тази книга ме отведе до някакво друго детство – тя ми върна чистата радост от играта – този път литературната игра. С „Граматика на фантазията“ в чантата водих две години детски литературен клуб, където много се забавлявахме. Измисляхме си всякакви неща – гатанки, телеграми, обрнати приказки, лимерици... Любим ни стана и т.нар. „фантазиен бином“ на Джани Родари, който съм използвала и в много мои срещи с деца по-нататък.

Фантазийният бином, най-общо казано, е среща на две думи, от която възниква история. Той стои в началото и на две от моите книги – „Слон и чагър“ и „Как кученцето си намери дом“.

Първата се появи много отдавна, когато собствените ми деца бяха още малки. Прекривахме летата в нашата къща на село и всеки следобед им четях книжки преди сън. Един ден се оказа, че всичко налично е вече изчетено, а те си чакаха приказката. Тогава се сетих за фантазийния бином на Джани Родари и реших да срещна слон с чагър, пък каквото стане. Хареса им и поискаха да им я разказвам пак и пак, затова я записах. Няколко години по-късно, вече редактирана и изгладена, събрах кураж да я предложа в издателства. Тази приказка се оказа изненадващо моята първа книга за деца. А другата, най-новата, се появи пак случайно – докато в реферат по „Литературна и медийна педагогика“ препоръчвах на група детски учителки в Мюнхен „Граматика на фантазията“ и се опитвах да ги „уловя“ с фантазийния бином. Помолех ги всяка от тях да напише на едно листче някаква дума, събрах думите им в една шапка, разбърках ги и изтеглих две от тях. Оказаха се „куче“ и „къща“, а в залата се понесе едно разочаровано „Оооо...“ Да си призная, аз също кълмнах вътрешно, защото звучи доста скучно и не гъделичка особено въображението. Но пък провокира моя инат – залогът беше тази великолепна книга на Джани Родари, за която те не бяха чували. Така се появи градът с говорещи къщи и бездомното кученце, което ги разпитва и търси сред тях своя дом.

Оказва се, имам много поводи да бъда благодарна за срещата ми с Джани Родари – и като дете, което е имало щастието да влезе в магазинчето с две полчици, и като човек, който работи с деца, и като автор на детски книги. Да не пропусна това, че и до днес в някой сив ден внезапно се сещам, че мога да си сложа неговите „вълшебни очила“ и да сменя гледката – ей така, по нелитературни, по съвсем лични причини.

Оказва се, имам много поводи да бъда благодарна за срещата ми с Джани Родари – и като дете, което е имало щастието да влезе в магазинчето с две полчици, и като човек, който работи с деца, и като автор на детски книги. Да не пропусна това, че и до днес в някой сив ден внезапно се сещам, че мога да си сложа неговите „вълшебни очила“ и да сменя гледката – ей така, по нелитературни, по съвсем лични причини.

Оказва се, имам много поводи да бъда благодарна за срещата ми с Джани Родари – и като дете, което е имало щастието да влезе в магазинчето с две полчици, и като човек, който работи с деца, и като автор на детски книги. Да не пропусна това, че и до днес в някой сив ден внезапно се сещам, че мога да си сложа неговите „вълшебни очила“ и да сменя гледката – ей така, по нелитературни, по съвсем лични причини.

Юлия Спиридонова:

Не съм голям почитател на всичко, което е написал Джани Родари, но „Приключенията на Лукчо“ и „Джелсомино в страната на лъжците“ се нареждат сред най-любимите ми книги.

ВЕСЕЛА ФЛАМБУРАРИ:

Аз съм писателка, която пише фантазийни книги за деца. Пиша приказки, приказни повести и романи, както и приказки-песни. Смятам твърдо, че добрите приказки и фантастични истории са ни нужни всекидневно, също както са ни нужни въздухът и питателната храна. Защото може да ни се струва, че не живеем в приказка, но въпреки всичко приказката живее в самите нас. Тя се е загнездила в нашия емоционален свят, здраво се е вплела в надеждите ни за спасение от безизходиците. Дори когато сме възрастни, дори когато сме свъсили вежди... някъде в нас, на чисто емоционално ниво, едно дете с отворени очи и ум си повтаря приказката за победата на доброто над злото и така ни дава подкрепа, за да не рухнем под жестоките шамари на действителността.

По повод горните размисли, преди много години, в моя живот се намеси един магьосник на живата съвременна авторова приказка. Магьосникът се казва Джани Родари. Родари, този прекрасен учител, който ми даде безценни съвети и насоки както за моето творчество, така и за самото ми съществуване.

Общуването ни с приказката започва още в „тъмните пластове на кръвта“, пише Джани Родари. Защото всъщност общуването с приказката е „общуване с опита на поколенията, изкристализирал в ясна и категорична форма. Колкото и да спазваме дистанция, ние сме въввлечени в това общуване“ най-малкото защото първият ни жизнен опит е свързан с опознаването на света чрез играта. А играта е измислица в действие.

Тест дори да не слушаме и четем приказката, ние сме принудени да я създаваме. Има десетки „трикове“ за този съзидателен труд, които после, като схема, използваме при така наречения ни „живот на възрастни“. Всъщност психолози и психиатри твърдят, че в процеса на порастване човешкият индивид развива главно своя ум, но, най-често, емоционално си остава в точката на детето.

Как точно се изгражда съвременната авторова приказка? Възможно ли е да открием нейния градеж? „Изкуството как точно се пишат книгите все още не е открито. Но може би предстои да бъде намерено... Фразментите от този род са нещо като литературни посеви. В тях могат да бъдат намерени и безплодни зърна, но какво значение има това, ако някое от зърната все пак покълне!“ – написал го е Новалис още в края на XVIII век и Джани Родари ни представя това изкуство в своята „Граматика на фантазията“.

„Кое е това зрънце, което покълва и от него се ражда приказка?“ – пита Родари. Кои са тези модели и похвати, които сработват думите и образите така, че да се измайстори една истински добра фантастична история? „Аз съм писателка и си задавам горните въпроси всекидневно. Те са част от работата ми и част от същността ми на автор. За да намирам отговорите, вече десетилетия, ми помага Джани Родари. Ето някои модели, предложени от Родари, който ни въвлеча в „едно наблюдение върху човешкото съзнание“.

„Ако хвърлим в съзнанието една дума, тя също като камък в блато, произвежда вълни на ширина и в дълбочина, предизвиква безкрайна поредица от верижни реакции: звуци,

спомени, асоциации. Това движение на вълната е свързано с опита на човека, с неговото несъзнавано. Всичко се усложнява и от дейността на разума, който пък не спира да приема, да отхвърля, да свързва, да отблъсква, да доизгражда и да руши.“ Цялата тази сложна дейност се извършва по инерция. Според Джани Родари – „историите се измислят, когато се смурнеш под гумите, в най-дълбоките води“. Може да си мислим, че фантастичната тема се ражда от тази една-единствена дума, попаднала случайно в съзнанието ни, но Родари твърди, че това е само привидност, защото само с един електрог никога не прескача искра. Тази една дума трябва да срещне втора дума, която „да я предизвика, да я накара да излезе от релсите на всекидневното си спокойствие“. Втората дума трябва да накара първата да открие в себе си нови смислови възможности. Защото само там, където има борба, има и живот.

„Понятието е немислимо без своята противоположност. Не съществуват понятия сами по себе си. По правило винаги имаме работа с понятийни биноми“ (Паул Кле). Според Джани Родари, приказките и историите въобще възникват от „фантазийни биноми“. За да се получи нещо обаче е нужно между двете думи „да има контраст, дистанция, едната да е достатъчно чужда на другата. Само така фантазията се провокира, тръгва да търси фантастичната цялост и сходството, в които двата съвсем различни елемента биха могли да живеят заедно“.

Безспорно има и много други важни неща, които трябва да знаем, за да съчиняваме истински добри приказки и приказни истории. Но ако погледнем в сърцето на това съчиняване, като че ли постоянно стигаме до фантазиен бином. Затова винаги съм се съгласявала с Джани Родари, че точно фантазийният бином е в основата на създаването на съвременната авторова приказка. Със своя характерен въпрос „Какво би станало, ако...?“ фантазийният бином, разгледан от Джани Родари, е характерен и основен и за моето творчество.

*Всички цитати в горните размисли са от книгата на Джани Родари „Граматика на фантазията“.

МАРИН ТРОШАНОВ:

Макар че осъзналите вдъхновители на творческия ми път са други, като малък се наслаждавах на забавно сюрреалистичната проза и поезия на Джани Родари. Осъвременяването на фантазното е отличителна черта на италианския приказник, която го е направила неизменен и вечен любимец на децата от много поколения.

Анкетата събра
ЛИЛИЯ ТРИФОНОВА

Национален
фонд
„Култура“

АВ попита издателите на Джани Родари у нас:

1. Защо издавате Джани Родари?

2. Въздейства ли днес езикът му, подходът, чувството за хумор върху децата от новите поколения?

3. Смятате ли, че има последователи в лицето на съвременни автори и вие търсите ли ги, за да ги включите във вашите каталози?

ТАНЯ ПЕТРОВА,
Издателска група АГАТА-А:

1. Има няколко вида издатели. Едните са тези, които активно участват в създаването на издателската политика и респективно се изявяват и като „малки“ манипулатори. Те се стремят да формират вкусове и издават това, което на тях им харесва. Така и ние пристъпихме към Джани Родари, защото бяхме пристрастени към него – въображението, изказът, чувството за хумор ни обгръщаха от история в история. „Приказки по телефона“ беше една от любимите ни книги. Предизвикателство беше да ги издадем с наши илюстрации и оформление. Имаше късмет Илко Грънчаров (тогава действащ сценограф) да е с нас. Впоследствие и до днес той се потопи в работата с деца и в оформлението на книги. Той е художникът на нашите „Приказки по телефона“. После на един от панаирите в Болоня видяхме току-що излязла от печат „Животни без

зоопарк“ и замряхме от оформлението на книгата. Беше великолепна с провокативните и изящни илюстрации на една млада (тогава) италианска илюстраторка – Анна Лаура Кантоне. Книга – ФАНТАЗИЯ. Нямахме как да устоим на изкушението. И така тя стана факт за българския пазар и част от нашите издания.

2. Стремехът на Джани Родари да провокира мисленето на децата и да стимулира въображението им въздейства върху тях по един „изключителен“ начин – прави ги „съавтори“ на множество истории, развива у тях творческите им нагласи. Да, нови поколения, компютризираны деца, но всички те оценяват модерните приказки на Джани Родари, защото може би той ги прави съпричастни. И е като вълшебник на словото. Разказвали са ми, че когато беше гост на детската асамблея „Знаме на мира“, децата го наобикаляли като някакъв магьосник и го аплодирали с викове: „Джани, Джани!“. Смятам, че харизматичната фигура на Джани Родари със сигурност ще продължи да вълнува поколения и поколения.

От друга страна, абсолютно необходимо е периодично езикът на превода да се осъвременява, за да поддържа въздействието си. Ние имаме това предимство, че и до ден днешен моят племенник (сега вече на 17 години) ни е като ветропоказател за вкусовете по отношение както на текст, така и на илюстрация и оформление.

3. Дали има последователи – сигурно! Добрата литература винаги е била на мода. А за нас няма по-ценно нещо, когато открием подобни вълнуващи автори, за да ги споделим с децата.

КРЕМЕНА ДИМИТРОВА,
ИК „Колибри“:

За нас е чест да сме сред издателите на Джани Родари в България, макар че в каталога ни присъстват единствено „Небето е на всички“ в превод и с рисунки на Валери Петров и „Пътешествието на Синята стрела“ в превод на Никола Иванов. Водещ мотив при нас е да издаваме не само ценни заглавия, но и ценни преводи – в случая на Валери Петров и на Никола Иванов, които по уникален начин успяват да пресъздадат на български неповторимото творчество на Джани Родари. Чувството за хумор на Джани Родари е по детски невинно и това го прави близко и разбираемо за децата по цял свят. За малките читатели е важно да имат възможност да се докоснат до най-ценните книги на Джани Родари, затова и преиздадохме „Пътешествието на Синята стрела“ с илюстрациите на Николема Коста, които пък ѝ придават по-модерно звучене и облик, максимално близък до днешните деца. Книгата е един от първите шедеври на Джани Родари. Издадена е за пръв път през 1954 година. Десет години по-късно творбата е преиздадена в обновена версия под заглавие „Синята стрела“. Следват безброй преиздания.

ТЕМЗ АРАБАДЖИЕВА,
изд. „Сиела“:

1. Джани Родари е един от разказвачите, които са неразделно свързани с детството на много поколения в България. Сега тези поколения – вече порасналите деца – сами са се превърнали в родители. Но за разлика от други детски приказки и истории Родари е успял да устои на проверката на времето и да звучи също толкова ярко днес, колкото и тогава. Изключителното му въображение, чувството му за хумор и дълбоката философия продължават да притеглят днешните деца към белите страници.

2. Нашият свят – почти 60 години след първото издание на „Джелсомино в Страната на лъжците“ например – изглежда много различно от света, за който Родари пише: няма пирати като страшния Джакомоне, никой не носи флацови шапки, Арлекино не броди по улиците на Венеция, а вестниците са предимно електронни. Въпреки това някои неща си остават непроменени – уроците за приятелството, любовта и добротата, както и значението на въображението. И на необикновено силния глас, който – когато човек го притежава – може да бъде използван, за да бъде победена всяка неправда.

3. Общочовешките теми в книгите на Родари присъстват у много детски автори, но като издателство ние се стремим да бягаме от имитацията. За нас най-важен е уникалният глас на всеки разказвач.

Джани Родари, „Приказки колкото усмивка“, прев. от итал. Велимира Костова-Върлакова, художник Дамян Дамянов, изд. „Сиела“, С., 2014, 160 с., 13,50 лв.

В „Приказки колкото усмивка“ са събрани 49 миниатюри и 4 дълги разказа, писани за съвремието, а не за „едно време“. Те разказват как действа машината за домашни, за една летяща къща, за пакостите на Дъждовното човече, за това как се организира котешки концерт или за какво си говорят старите поговорки.

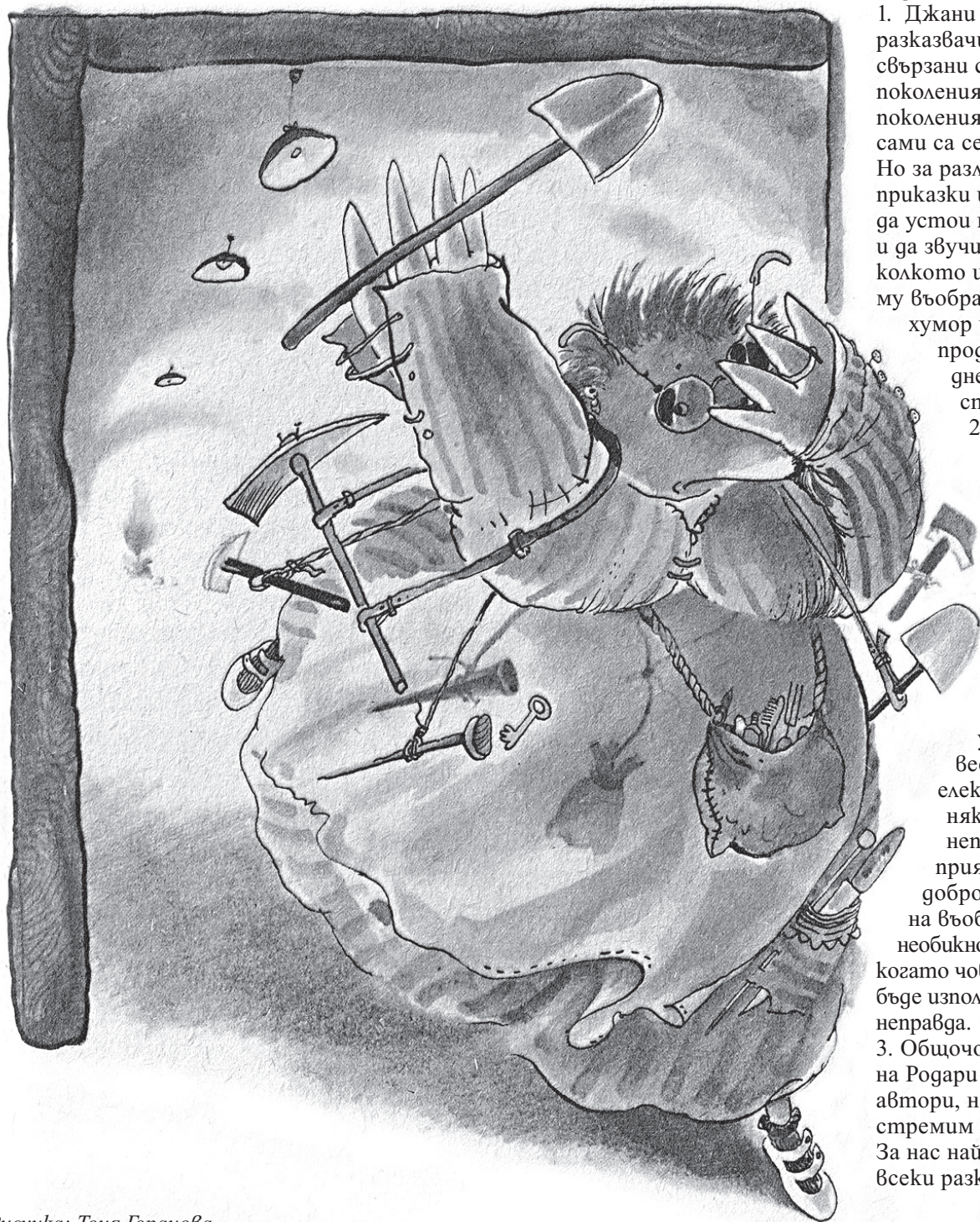
Джани Родари, „Призрачната гондола“, прев. от итал. Иво Йонков, художник Дамян Дамянов, изд. „Сиела“, С., 96 с., 15 лв.

В този роман, на фона на карнавална Венеция Арлекино броди в търсене на храна и подслон. Но един маскиран непознат по пътя му го повежда по следите на мистериозна гондола, плъзгаща се като привидение по водите на лагуната. И двамата поемат на пътешествие по стъпките на избягал багдадски принц, на страшни пирати и на една баснословна назрада...

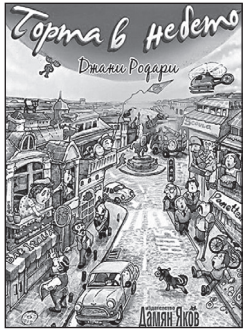

„Любими коледни истории от Джани Родари“, прев. от итал. Вера Петрова, художник Дамян Дамянов, изд. „Сиела“, С., 2016, 128 с., 16,90 лв.

Много от приказките на Джани Родари се случват по време на Рождество, защото на този празник чудесата са някак обичайни, а милосърдието и добротата са по-очаквани. И всичко това на фона на планетата на елхите, оживелите изграчки, вълшебните дървета, които раждат мандарини, бонбони и бенгалски огън вместо шишарки, а снежните ангели се появяват в парка.

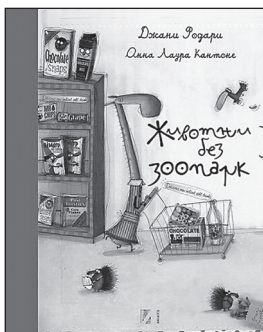

Рисунка: Тоня Горанова

Джани Родари, „Торта в небето“, прев. от итал. Мая Крумова, изд. „Дамян Яков“, С., 2007, 112 с., 6 лв.
Джани Родари, „Истории, писани на машина“, прев. от итал. Мая Райкова, изд. „Дамян Яков“, С., 2010, 149 с., 8 лв.

Независимо дали ще става дума за грандиозна опасност, надвиснала над Земята, или за пътешествие със състезателен трамвай по магистралата на слънцето, в тези две книжки отново се сблъскваме с космологичните, белязани от абсурда визии на Джани Родари, които без проблем могат да пленят въображението и на днешните деца, а и да ги изправят пред въпроса за срещата с другия и другостта.

Джани Родари, Анна Лаура Кантоне, „Животни без зоопарк“, прев. от итал. Нева Мичева, изд. „Агата-А“, С., 2007, 42 с., 20 лв.

В тази любопитна книжка Джани Родари тръгва от традицията на баснята, като типично в духа на тази алегорическа литература ту поставя персонажите животни в класически ситуации, ту ги облича с добродетели и пороци от модерния свят, оставайки верен на идеята си, че приказките трябва да интригуват съвременните деца.

Джани Родари, „Синята стрела“, прев. от итал. Румяна Сарайдарова-Първанова, изд. „Хермес“, Пловдив, 2000, 109 с., 2,50 лв.

В нов превод на Румяна Сарайдарова издателство „Хермес“ предлага историята за Бефана, която в навечерието на Богоявление разнася подаръци на децата, които са ѝ писали. Тези подаръци обаче са предварително закупени от родителите, а децата, чиито родители не могат да си го позволят, остават без изграчки. Такъв е случаят с Франческо, който страстно желае чудесното електрическо влакче Синята стрела...

ЛВ публикува някои от наградените стихове и есета в ПЪРВИЯ НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС ЗА ДЕТСКО ТВОРЧЕСТВО „ПЪТ КЪМ ЗВЕЗДИТЕ“, посветен на 100 години от рождението на италианския писател ДЖАНИ РОДАРИ и 20 години от създаването на УК „Джани Родари“ – София

Милла Рачева – 10 год.

Такси към звездите

Имало човек колкото планета, голям,
той имал уста, с която можел съвсем сам,
да погълне няколко малки човека.
Освен това живеел вече няколко века.

Този човек дори в космоса дишал,
той имал тефтер, истории пишел,
но най-характерно било за човека,
който живеел от няколко века,
че бил той живо такси към звездите –
поглъща ви и си летите.

ОДК „Св. Иван Рилски“
ул. „Кокиче“ №3
клуб „Светлини сред сенките“
ръководител: Валентина Димова

Фая Гератлиева – 10 год.

Такси към звездите или звездни истории

Ако искате да полетите
в облаците или към звездите,
вземете просто една книга
и малка да е, пак ви стига.
Започнете да четете,
ще ви омаят редовете,
те светове ще ви разкрият,
в мистерия ще ви обвият.
Такси към всяко приключение,
водач към всякакви умения,
това е книгата прекрасна,
с нея искам да порасна.

Така направих днес и аз,
книга си избрах завчас,
пътеводител стана тя,
а аз избрах да полетя.

И ето, както си четях,
във космоса аз излетях,
защото знах, че звездите
показват пътя към мечтите.
Открих галактики, планети,
открих звезди, дори комети,
със странни същества говорих
и с враговете им аз спорих.
Но в миг дочу се нечий глас,
познат ми беше, трепнах аз,
над книгата си бях заспала,
а мама тук ме е видяла.
-Не спи, че вдигнал се е мрака,
училището пак те чака!

Така, без повече вълнения,
приключи това приключение.
И чакаше ме пак таксито,
но то не летеше към звездите.

ОДК „Св. Иван Рилски“
ул. „Кокиче“ №3
клуб „Светлини сред сенките“
ръководител: Валентина Димова

Магдалена Николаева Кучумбова

Леха като дъга

Видях една леха,
досуц като дъга.
Червената ѝ роза,
застанала във важна поза.
Оранжевият невен-
леко притеснен.
Жълтото лале,
весело като дете.
Цялата градина зелена
като дъга необикновена.
Синият синчец-
с крехкия листец.
Зюмбюл лилав,
от всички най-здрав.
Видях една леха,
досуц като дъга.

СУ „Св. св. Кирил и Методий“,
гр. Бургас
III клас

Стефания Стефанова Рафаилова

Небето е на всички

Не може да опитомиш облаците или
звездите, защото ти не си като Малкия
принц. Според българския фантаст Павел
Вежинов, планетата не може да бъде
цел, тя е само притежание. Звездите
светят толкова силно и заслепяват и
ни привличат като магнит, но пътят
към тях е толкова невъзможен и труден.
Джани Родари се опитва да ни каже, че
за мечтите няма барieri. Той мечтае за
небе, което е на всички – да бъде, както
за богатите и бедните, така и за добрите
и лошите. Всяка една малка звезда е една
голяма мечта. А мечтите не могат да се
притежават, те могат да се изживяват.
И, както казва светофарът в приказката
„Синият светофар“: „Аз им дадох сигнал,

път свободен за небето“, за да може
всеки да изживее своите мечти. Колко
хубаво нещо са мечтите! Вярвам, че всеки
човек има своя мечта, за която копнее и
се бори за осъществяването ѝ. Мечтите
помагат да се преодолеят трудностите в
живота.

Мечтателят не трябва да се страхува,
че реалността може да убие мечтите му,
а трябва да застане лице в лице с нея и
да отстоява своето. Синият светофар
дава „път свободен за небето“, защото
мечтата не може да се осъществи сама.
Трябва да се борим, за да я превърнем
в реалност, но дали тази реалност ще
бъде приятна или не, зависи от това дали
истински си желал мечтата. Синият
светофар предоставя небето за всички, но
пътят дотам трябва всеки да избере сам.

Ученичка от VI^a клас
на ЧОУ „Джани Родари“

Антон Станиславов Петков

Такси към звездите

Животът на всеки човек е приключение,
изпълнено с цяла палитра от емоции и
действия. Но винаги идва моментът,
в който душата трябва да напусне
тялото и да се отправя към космическия
всепити. Смъртта е част от живота. Тя
означава, че земният път е приключил
и че е време душата да се отправи към
по-добро място – светът отвъд земята,
към звездите. Смъртта за мен е повод
за тъга, но и повод за щастие. Тъжна е
загубата на любим човек, но трябва да сме
щастливи за душата му, защото щом тя
стигне до Бог, там събдва несбъднатите
си, докато е била жива, мечти.
Бог е нематериален. Той ни вдъхновява и
създава чувство в нас да вярваме в нещо
по-велико и свято, което ни помага в най-
трудните моменти. Някои хора не вярват
в тази сила, в това чувство, и мислят, че
могат да се справят сами в живота. Но
дори и да не вярват в Бог, Той винаги ще
бъде с тях.
За да отиде душата до Бог, трябва да
вземе такси до звездите. Таксито се
придвижва чрез добрината на душата,
която се качва в него, както и от вярата
и към Бог. Ако починалата душа не е била
добра през земния си живот, таксито
няма да получи нужната свята енергия, за
да потегли. Така душата няма да стигне
до Бог и няма да почива в мир, както
чистите души.

Докато са живи, хората трябва да
помагат – не само на приятелите
си, а и на неприятелите си, защото
единственият начин да нямаш врагове,
е да ги направиш свои приятели. Освен
това, безкрайно нужно е на света и на
хората да се правят добрини от сърце.
Това е нещото, което ни доближава до
Бог. Хората трябва да правят добри
дела през земния си път, за да гоиде
таксито в края. Няма значение колко
голямо е доброто – важно е да се прави
безкористно. Героят на Йордан Йовков –
Серафим – е пример за добрия човек.
Неговата душа е чиста като ангелската.
Той, колкото и да е беден, дава малкото си
спестени пари на по-нуждаещ се човек. С
това свое действие Серафим си осигурява
път до звездите след смъртта и там той
ще грее ярко завинаги.
Бог винаги знае кои души са добри. Знае и
дали са имали вяра в него, както и дали са
помагали на други хора. Когато душата
достигне до звездите с таксито, тя
самата се превръща в звезда на небето. А
звездите грееят толкова ярко, колкото е
чиста душата на човека.

VI клас
в ЧОУ „Джани Родари“

Момент от награждаването

Дамян Дамянов: Илюстраторът е длъжен да търси награждане над авторския текст

Снимка: Cultinterview

Г-н Дамянов, преди да станете художник на четири го момента заглавия от Джани Родари, сте били негов читател. Как Ви е въздействал този автор, свързвате ли го с определен период, с определен културен контекст?

Джани Родари е познат на българската публика от десетилетия, като причините за това са заслужено много, но по-важното е, че е истински обичан от поколения млади читатели. Аз не правя изключение, а неговата „Приказки по телефона“ ми беше едно от най-любимите неща в детството. Умишлено казвам „неща“, тъй като през вече далечните 80-те, за добро или лошо, притежанията ни бяха малко, а по-ценните определено бяха книгите. Нещо повече, подозирам, че именно тази книга е настроила компаса на ума и на сърцето ми да се ориентирам в посоката на това един ден да стана истински художник. Още помня онова особено чувство на творчески гъдел, което предизвикваха у мен рисунките на Бруно Мунари. Изглеждаха така, сякаш преди да вземеш книгата, той се е разходил из страниците и е драстал тук-там по празните места, а понякога и съвсем безстрашно около и дори върху текста. Илюстрациите на Мунари първо те приканват във фантастичния свят на Родари, а после не те пускат да си тръгнеш оттам, не и преди да поискаш да ги дорисуваш. Историите за „гъжда от бонбони над Пиомбино“, за пътешествията на Джовани Дензуба в „Страната на маслените хора“ и „Страната с „не“ отпред“ провокират детското въображение, но по-важното е, че го развиват.

И сега си спомням, че тогава имаше истински телефон, на който разказват приказки. Ако набереш 195, от слушалката ще чуеш на запис случайно избрана приказка, и това си беше малка луксозна магия.

Подобен автор има ли шанс да звучи актуално за днешните малки читатели? По какво познавате лично Ви като илюстратор, в случая на детска литература, дали една книга има потенциала да се превърне в читателски „свързрийн“?

Според мен всеки автор, чиято тема са детските мечти, стремежи, игри, невинни лъжи и бъдещи усмивки страхи,

би могъл и би трябвало да звучи актуално. Вярвам, че в по-дълбоките пластове на съзнанието децата са едни и същи през всички епохи и независимо от изменяния се свят, в който растат, те реагират на едни и същи истории за доброто и злото, за красивото и грозното, за истината и лъжата, все в подобни антиномии. Езикът, на който се разказват историите, разбира се, се променя, променя се и тъй да се каже, мизансценът, но това не прави самата същност на историята по-лоша, а само по-актуална, ситуирана в днешното тук-сега. Вярвам, че всяка книга, която разказва добре и по нов начин вечни истории, има шанс да стане значима колкото „Малкият принц“ или „Джелсомино“.

Когато едно произведение за деца от световна величина е свърхпопулярно с определена художествена визия, тежи ли това наследство на художника, който опита да внесе свое ново виждане? Консервативна ли е публиката?

Популярната художествена визия върви ръка за ръка със самия текст, а това определено поставя доста тежки предизвикателства пред художника, чиято съдба е да рисува след „големите“. В случаите, когато съм бил изправен пред подобни спънки и препъникамъни, съм опитвал да се дистанцирам от вече популярните илюстрации, от наложената визия, която в ума на публиката е част от произведението, и нещо повече – неотделима част от детството на тази публика. Именно тук е причината читателите да са ревниви към спомените си за дадена книга и консервативни в приемането на нова интерпретация на познатото.

Яркия и красноречив текст улеснява ли своя илюстратор, или го затруднява в опита да го обогати допълнително?

Мисля, че илюстраторът е длъжен да търси това обогатяване, награждане над авторския текст. С течение на времето и трупациите се безбройни издания, илюстрациите са поизгубили от ролята си да „дообясняват“ и най-буквално „осветляват“ текста. Срещу течението от мощни потоци аудио-визуална информация, която ни залива, илюстрацията има много по-трудна задача. Тя очертава пътя, който върви

успоредно на текста, но не за да рисува буквално това, което вече е казано, а за да даде допълнителен смисъл и с няколко шриха да отвори още една врата, през която да се впусне въображението на читателя.

Наблюдават ли се според Вас опити в съвременните издания за деца едно превъзходно оформление да прикрие или компенсира безличност на текста?

По мои наблюдения в повечето случаи визията съответства на текста. Доброто оформление и качествената илюстрация най-често съжителстват и с добър текст, а обяснението за това е чисто маркетингово и следва логиката, по която се случва едно издание днес. Авторският текст е началото на всяка история по издаване на

една детска книга. Ако този текст е на бележит писател, или на все още недоводим известен, но обещаващ, то той си намира пътя до добрата илюстрация. Ако това не се случи по естествен начин, винаги има професионалисти – художници, хора с визионерски поглед, а понякога и просто „случайни минавачи“, които да забележат „бисера“ и да не го „хвърлят на свинете“, ако позволите тази Шекспирова препратка.

Повишиха ли се у нас очакванията към визията на детските книги, откакто имате наблюдения?

За петнайсетте години, в които много активно работя в книжната сфера и следя пазара, смятам, че детската книга бележи силно развитие по отношение на авторски текст, на добър превод, оформление и полиграфско качество. Всички помним разпадащите се в ръцете ни издания от годините, когато ту лепилоото не е достигало, ту хартията е от най-ниско качество и става на прах в ръцете ти, а илюстрациите са с размествени цветове. С един поглед в коя да е по-голяма книжарница днес ще се убедите, че много от изданията не отстъпват на най-добрите образци от европейската и световна практика. А за колко от нещата, които все още се учим да правим като „другите“, може да се каже такова нещо?

Какви са следващите Ви проекти?

Благодаря за този въпрос ☺. Наскоро завърших петата книга на Джани Родари, по която имах удоволствието да работя: „Приказки от пишещата машина“. Буквално на финала преди печат е и книга, която е като малка сбъдната мечта – разкази на Франц Кафка с мои илюстрации. На „работната ми маса“, която често сътвам и нося на гръб насам-натам, чака един много любопитен проект – поема за деца от Йосиф Бродски, а също така работя върху две авторски серии с произведения, които преизползват и рециклират ненужни вещи като схеми за сглобяване на мебели и билети за паркинг. Със същите планирам изложба, и разбира се, книга.

Въпросите зададе ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

Джани Родари, „Грамматика на фантазията“, прев. от итал. Борислав Георгиев Иванчев, Лиляна Георгиева Найденова, художник Дамян Дамянов, изд. „Сиела“, С., 2015, 216 с., 12, 90 лв.

Ето как самият Джани Родари определя целите на тази книга, макар че думите му важат и за всички останали негови книги: „Надявам се, че този малък труд би могъл да се окаже полезен и за всеки, който вярва в необходимостта въображението да заеме своето място във възпитанието; на този, който има доверие в творческите способности на детето; на този, който знае каква освободителна сила притежава словото. „Всички начини за употреба на словото нека бъдат на разположение на всички!“ – това ми изглежда най-подходящото мото за тази книга. При това девизът има хубаво, демократично звучене. Не за да станат всички художници на словото, а за да не бъде никой роб.“

Джани Родари, „Живял два пъти един барон Ламберто“, прев. от итал. Никола Иванов, изд. „Емас“, С., 2000, 136 с., 6 лв.

В този роман Джани Родари разглежда читателите из места, свързани с неговото собствено детство, и разказва за барон Ламберто – много възрастен, много богат и много болен човек, който живее на един остров и трябва да се справя с алчния си племенник, с неколцина бандити и с още няколко мъже и жени, на които е възложено непрекъснато да повтарят името му...

Джани Родари, „Джелсомино в страната на лъжите“, прев. от итал. Иван Белчев, художник Дамян Дамянов, изд. „Сиела“, 2016, 170 с., 15, 90 лв.

Джелсомино е необикновено момче, което притежава толкова силен глас, че един негов поздрав праща шапки на хората високо в небето. Убеден, че гласът му носи само злополуки, Джелсомино напуска родния си град и се отправя на пътешествие в търсене на щастие. Но по време на странстването си той попада в Страната на лъжите, където всички казват обратното на действителното, котките лаят, кучетата мякукат, а честните хора са пращани в затвора. Затова и Джелсомино се впуска в славна битка срещу несправедливостта.

За фестивала „Месец на Джани Родари“ в Пловдивския куклен театър

В Пловдив предстои един по-необичаен месец октомври. Или съвсем обичаен, в стила на големия италиански писател Джани Родари. Държавен куклен театър – Пловдив решава да отпразнува по-мащабно и амбициозно 100-годишнината от рождението му и направо организира фестивал в неговата чест. Спектакли, работилници, презентации, конкурси и изложби са названия на традиционни за един фестивал събития, но в случая зад тях и зад кулисите на добрия мениджмънт в лицето на съвсем скоро постъпил директор Петър Влайков и екипа на театъра стои една съществена мисия – освобождаването на детския творчески потенциал, от който много можем да се учим, но рядко го правим. Катерина Георгиева разговаря за фестивала „Месец на Джани Родари“ в Пловдивския куклен театър с неговия директор Петър Влайков.

Предлагам да започнем с началото. Как възникна идеята да създадете месец на Джани Родари?

За нас беше много важно да отбележим 100-годишнината от рождението му. Трябваше да го направим с две представления, премиери на нашия театър. „Кученцето, което не може да лае“ и „Невидимият Тонино“. За съжаление, поради Covid19 и други непредвидени обстоятелства се наложи да ги отложим. Въпреки особената ситуация, аз вярвах, че трябва да се случи това отбелязване, защото за мен Джани Родари е единственият детски автор, който проследява принципите на работа на фантазията, пътищата на нейното провокиране. Той говори за това как можем да намерим начина, по който въображението работи и да се случва всеки път, как можем да го усвоим. Това ми се струва много ценно при него. Другият фокус е живото общуване, което през последните месеци се промени и затрудни между хората. Искане ни се да събудим едно живо общуване с децата чрез практически дейности, творчески работилници.

Фантазията като някакво средство да се сблизат отново публика и театър?

Да, има и нещо такова. Но ние не се опитваме да правим опит да спасим публиката на театъра. Хората на изкуството имат някакъв дълг, особено в такива по-трудни времена, особено когато дистанцията и самоизолацията са се превърнали в някакви странни ценности, е много важно да се опитаме да припомним какво е да сме деца, защото в самоиронията, въображението и усмивката, които струят от Джани Родари няма страх. Усмивнатите хора не могат да бъдат уплашени. А уплашените хора са тези, за които отговорността не е присъща, това са опасните хора. Наша мисия е културата да възвиси хората, да не ги остави уплашени и да не ги превръща в опасни.

И по някакъв начин да върне радостта може би. Идвайки насам, си мислех за „Приключенията на Лукчо“. Имам спомен, че когато го прочетох за първи път като малка, останах с усещането, че това не е чисто детска книга. Че тя е умален вариант на нашия свят и нашата обществена система. Почти бях сигурна, че тези измислени герои и проблеми са проекция на нещо реално. Фантазията беше проводник на някаква силно актуална ситуация.

Въображението винаги се провокира от (въсъщност това е много смешно словосъчетание) „живия живот“. Творецът винаги е вдъхновен от нещо реално, което го вълнува, тревожи, кара го да стои буден. Изкуство на автора е да го превърне в общочовешки проблем или пък, както става понякога, да го остави на нивото на злободневни, хапливи... жълтурщини.

Какво ни очаква в този толкова хубав фантазен месец в кукления театър в Пловдив?

Цялата програма, разбира се, можете да намерите на медийните канали на театъра. Важно е да отбележим, че се случва с финансовата подкрепа на Министерството на културата и стои под егидата на Италианския

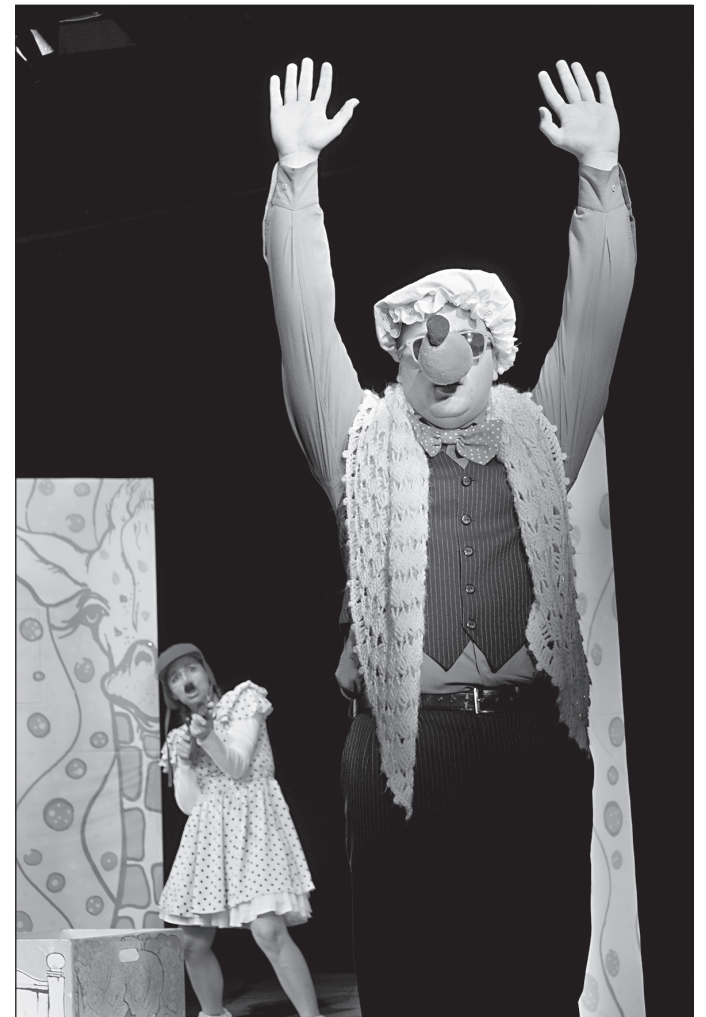

Деца сами изработват кукли във фестивалната работилница „Изобретатели на кукли“

културен институт, организатори са Сдружение с нестопанска цел „Международен куклено-театрален фестивал „Двама са малко-трима са много“ и Държавен куклен театър – Пловдив и спонсори и приятели на театъра. Освен гостуващи представления по текстове на Джани Родари на куклените театри от Сливен, Варна, Шумен, София и Пловдив, предстоят изнесени творчески работилници в Хасково, Брани поле, Куклен, Първенец. Освен това всяка събота и неделя от месеца при нас ще има също работилници по „Приказки по телефона“, „Грамматика на фантазията“, „Приключенията на Лукчо“. Пригответе си и презентации за иновативни методи за обучение на деца на чужди езици на Хелън Рон. Също така презентация за ментална аритметика, която ти позволява без помощта на калкулатор да събираш, изваждаш, умножаваш шестцифрени числа. Те са насочени към родителите по-скоро, но и децата могат да се присъединят, ако искат. Много важен фокус ни е работилницата за родители. Тя е с участието на Ивелина Стаменова, която е логопед, детски психолог и педагог. Нейният екип ще работи с родителите, които практически ще могат да изпробват наученото, да го проверят с децата си и да добият представа колко по-добри са резултатите, ако малко променим отношението си към тях и с поведението си спрем, без да искаме, в ежедневието си да блокираме потребността им да мечтаят и фантазират. Също така предстои ни премиера на „Кученцето, което не може да лае“ на 31 октомври, за което споменах. Отделно, през целия месец тече конкурс за детски приказка, стих и рисунка, вдъхновени от Джани Родари. Журито за рисунката ще са ученици от Националната гимназия за сценични и екранни изкуства и Националната художествена гимназия, ще има награди. Журито за приказките и стихчетата ще е Димана Йорданова. Рисунките и стихчетата на децата ще бъдат изложени във фоайето на театъра и който желае, може да си ги закупи. Предвидили сме средствата, които се съберат, да бъдат вложени с благотворителна цел за деца в нужда.

Мислите ли това събитие да придобие устойчив характер? Да се случва като нещо важно, което е част от живота, ако щеш също толкова важно, колкото училището, а не просто като един час, в който родителите да си починат?

Да, определено мислим да го продължим и да го развием като нещо постоянно и активно участващо в света на детето. Икономически кризи, дистанционни обучения, дигитализация на всичко, това са все фактори, които все повече обуславят живота ни и родителите са все по-напрегнати и контролиращи

„Жълтата червена шапчица“ по Джани Родари, режисьор Съби Събев, Драматично-куклен театър „Васил Друмев“, Шумен.

в лошия смисъл, „не яж пясък, спри да тичаш, не яж ухото на другарчето“, и всички тези „не“-та, с които засипваме децата, са стопер на детското въображение, нескончаемото им любопитство към света, с което те толкова ни превъзхождат, което ние всякак се опитваме да ограничим. Напротив, трябва да им дадем свободата да са такива. Ние сме забравили да го практикуваме, защото си мислим самонадеяно, че всичко сме разбрали и знаем. Затова спираме да се радваме на малките неща. Това е нашата цел като организатори – да направим този фестивал устойчив във времето като приятел на детското въображение.

Можем ли да го наречем фестивал?

Да, спокойно можем да го наричаме фестивал, защото така е замислен. Идеята е да се случва ежегодно и да представя български и чужди автори, класически и съвременни. През различни призми на театъра, но с основната мисия да занимава децата. Организаторският екип вече има конкретни идеи кой да е авторът другата година, но няма да ви кажа сега.

Струва ми се много важно, че благодарение на толкова много разнообразни и различни по важност събития театърът разширява функцията си. И още по-съществено – насърчава децата да бъдат съучастници и творци, а не само публика.

Да, това е голямото ни желание, да вдъхновим децата да създават.

Ще има и работилница за кукли, нали?

Ще има. Тя ще се води от актьори от театъра и кукломайстори от художественото ни ателие. Всички участват с много любов. Ще ги учат и как да си направят кукли от балони. Направихме първия опит с работилница за кукли от битови предмети и децата изработиха страхотни кукли. Мисля, че това е вдъхновяващо и за нас – да ги видиш как се вълнуват, докато си измислят от какво да направят очи, крака, ръце на куклата, как ги изграждат.

И тук се явява образът на театъра като вълшебен проводник между родителите и децата. Кани едните да заживеят с другите в техния свят на идеи и мечти, ставайки съучастник.

Така е, при това без театърът да се превръща в някакъв чисто образователен или назидателен съюзник, а да остане повече като верен партньор в този процес.

Въпросите загладе
КАТЕРИНА ГЕОРГИЕВА

Родари – майсторът на хумора и фантазията, който очарова малки и пораснали деца

40 години след смъртта си писателят, обичан от децата, учителите и милиони читатели по цял свят, продължава да има признание. Приживе професионалните критици не го разбраха

Илюстрация: Даян Даянгов

Дарио Чекарели

Като всички, които излъчват лекота и веселие, Джани Родари е бил меланхоличен и затворен. Именно той – писателят, от когото и до днес всички се възхищават заради вулканичната му способност да измисля игри на думи, стихчета и езикови парадокси, е бил саможив и лесно помръквал. Особено когато в рецензиите го определяли като детско-юношески писател.

Обичали са го децата, отдадените на преподаването учители и милионите читатели по цял свят. В много по-малка степен – професионалните критици, които се отнасяли към него с надменност. И дори изобщо не са отваряли дума за автора на „Граматика на фантазията“ и „Приказки по телефона“. А и какво да кажат? Че Джани Родари продава милиони екземпляри от книгите си, в които пише „Имаше една Нула, кръгла като О, тя не беше сторила никому зло“?

Не, нямало как. Нима те, жреците на културата, които мъдрували за структурализъм и Хегелова философия, за Томас Ман и Хайдегер, можело да вземат на сериозно някакъв шурак, който пише разказ за „големия пътешественик и известен изследовател Джованино Дензуба“.

Не, безспорно, не можело. Особено след Войната, когато най-четените автори са фигури като Чезаре Павезе, Алберто Моравия и Васко Пратолони.

Ето защо и сега, когато отбелязваме както 40 години от неговата кончина (14 април 1980 г.), така и 100 години от рождението му (23 октомври 1920 г.), Джани Родари е обект на необичайно разделение: в смисъл, че или си за, или си против него, или го харесваш, или не. Със сигурност той не оставя никого безразличен, най-вече милионите си читатели по цял свят. Те обичат причудливите му рими, вкуса към абсурдното, леко странните му възгледи за нещата, сякаш притежава парола за съчленяване и разчленяване на думите, с които ние, простосмъртните, боравим с методична леност.

Силата на фантазията

При все това Родари – син на хлебар от градчето Оменя северно от езерото Орта, лека-полека, независимо от своите хулителни, извървява дълъг път. От самото начало това е път с много стръмнини, защото Родари със сигурност не е богопомазан: останал без баща деветгодишен и отгледан от строга майка, той си проправя път в един свят, който му е чужд: светът на литературните клубове, възникнали покрай издателските къщи, непривикнали към чудатите еквилибристики на един скромнен журналист първо от в. „Унигъ“, а после от „Паезе Сера“, родом от местността край сивото и унило езеро Орта, където после ще разположи друга от своите прочути истории („Живял два пъти един барон Ламберто“), приковала вниманието на публиката.

Един чудак в редакцията

И в редакцията на в. „Унигъ“ в Милано, където започва работа през 1947 г., гледали на него като на особняк. „Беше много способен“, разказва в дългите вечери преди затварянето на броя Серджо Банали, един от легендарните главни редактори през 60-те години. „Но постоянно беше погълнат от своите разкази, от историите, които без

съмнение ни забавляваха, но сякаш бяха написани само за децата.“

Освен това, нека припомним, по това време партията е била Партията, политическата борба се е водела ожесточено, сурово, всеобхватно. Не е имало много време, нито пък желание, за игри на думи. Но някой съзира талант в младежа от Пиемонти и тъй като в. „Унигъ“ се чете и в семейството, възлагат на Родари ръководството на „Пионери“ – седмичник, който е трябвало да се конкурира с два гиганта като „Тополино“ и „Виториозо“ – вторият особено популярен в католическите среди. Важни години за Джани, в които той бива опознат и оценен. Но не липсват и резерви, които идват и от висшите кръгове на партията, много съдържа спрямо него.

Родари говори не толкова за класова борба, казват те, колкото за крокодили многознайковци и влюбен моторист. Дайте по-сериозно, ако обичате. Самият Толяти се мръщи. И тика напред Нилде Йоти [видна фигура на ИКП и дългогодишна спътница на Толяти, б. пр.], която веднага подема: „Не ми е по вкуса. Родари не е достатъчно прогресивен, а и не е достатъчно забавен“.

Слабо признание от критиката

Накратко казано, нищо не е получил даром. Горещото същото е положението и в престижното изд. „Ейнауди“, което от 1960 г. публикува произведенията му. Отношенията са трудни независимо от нарастващия успех на автора. Това е царството на Примо Леви, Наталия Гинзбург, Итало Калвино. Изтъкнати имена, писали историята на литературата, под ръководството на Джулио Ейнауди, изтънчен гуру на следвоенната култура. Калвино също пише разкази за деца, но не само. Калвино е институция: привидно сърдечен, но вътрешно студен. И може би от страх да не нахлуе на негова територия, отначало държи Родари настрана, не откликва на много от неговите предложения. Едва по-късно, след смъртта му, Калвино ще му отдаде заслуженото: „Болезнено е да се говори за Джани Родари в минало време. Без съмнение малцина са тези, чието съществуване е било озарявано от по-ведър, великодушен, искрящ и непреклонен дух от неговия“.

Крокодилски създи, иде ни да кажем. Защото животът на Родари, най-вече в първоначалния му период, не е бил нито ведър, нито весел. Приказките му са забавни, но това не значи, че зад произведенията му стои ведър и безгрижен човек. „Не се чувстваше реализиран“, разказва Серджо Банали. „Имаше успехи, но усещаше, че културните среди гледат на него като на натрапник, като на виртуозен версификатор, който създава игри на думи. Твърде популярен“.

Странна е съдбата на някои „много популярни“ писатели. Сякаш популярността е едва ли не белег за ниско качество: сякаш тези автори носят греха от твърде груб плат. Така се е получило с Колоди и неговия Пинокио, с Джованино Гуарески, но и с прочути писатели като Итало Звево и дори Марсел Пруст. Приживе така и не са се радвали на внимание от страна на критиката. Едва по-късно, канонизирани от смъртта си, са получили в пълна степен дължимото.

Отношенията с Ейнауди

Противоречиви са отношенията му и с Джулио Ейнауди, макар той да лансира неговите произведения. С нещо като иронично преклонение Родари го нарича негово преосвещенство, кардинал и командир, като гръзко се прави в известен смисъл на три и половина, заигравайки се с началството, но без да губи съзнанието, че от едната страна стои Височайшият издател, а от другата – скромният писарушка.

И при все това Родари е продължил напред. Презлъщал е разочарования, но си е давал сметка, че е обичан и оценяван от публиката, която предпочита: децата, възпитателите, учителите, които не забравят думите му: „Струва ли си детето да научава през плач това, което може да научи през смях?“.

Училището му е издигнало паметник преди всичко заради най-структурираното му произведение „Граматика на фантазията“ (1974), което е един вид антиучебник за употреба и раздробяване на думите и езика: ключ към обогатяването на ума и креативността. Една дума – креативност, която мнозина си присвоиха неправомерно, за да обвият в лустро всякакви баналности. Поза, на която Родари със сигурност би посветил някое от своите стихчета.

Наградата „Андерсен“

Получавал е и редица признания. През 1970 г. печели престижната награда „Андерсен“, нобела на детската литература. Важно отличие, което обаче не уталожва терзанията на Родари. В свое интервю той ще заяви: „Пишецията за деца трябва да знае, че работи втора категория труд. Нашата литература винаги е била издигната, аристократична, не популярна. И една от причините да не сме имали детска литература се състои във факта, че това се счита за срамно.“

Може би, за да получи удовлетворение, Родари трябва да е тук сега, за да се увери, че времето не е покрило с прах неговите инвенции. Че в книжарниците неговите заглавия все още са на видно място. Че в училище все още всички го знаят. В тази връзка наесен се очаква излизането на том от поредицата „Меридиани Мондадори“ [събрани съчинения в авторитетно критическо издание – б. пр.] (1800 страници), посветено на Родари, под редакцията на Даниела Маркески. Значимо признание, което цели да отдаде дължимото на сина на хлебаря от Оменя, който с лекия си и развенчаващ хумор винаги запали вълшебна светлинка за малките и порасналите деца.

Пребеде от италиански: ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

Източник: Dario Ceccarelli, *Rodari, il maestro di humor e fantasia che incanta i bambini di ogni età*, в. *Il Sole 24 Ore*, 14.04.2020

Публикува се със съгласието на автора.

Неразбираемият Джани Родари

Джак Зайнс

професор емеритус на Университета на Минесота

В стандартните американски и английски книжарници – ако вече въобще може да се говори за стандартни книжарници – обикновено могат да се намерят най-известните произведения на детските писатели от страната и чужбина – особено фантастичните им романи и приказките им. Не е такъв обаче случаят с многобройните творби на големия италиански писател Джани Родари. Това е странно, защото човек не може да влезе в италианска книжарница, без да се окаже заобиколен от книгите му. Освен това Родари е изключително популярен в някои европейски страни като Франция, Германия, Испания и Русия и преди смъртта си през 1980 г. дори печели престижната награда „Ханс Кристиан Андерсен“. Липсата на интерес към творчеството му в англосаксонските страни е почти толкова неразбираема, колкото е неразбираем и огромният му успех в родната Италия. Как да си обясним това? Какви са причините?

Родари действително е труден за превод и на английски език са преведени само няколко от неговите книги. Не вярвам обаче нежеланието на американските и английските издатели да преведат Родари да се обяснява единствено със сложността на творбите му. Струва ми се, че в по-голяма степен то е свързано със социалистическите му убеждения, с отличителния му италиански хумор и явния му сантиментализъм – все неща, които са трудни за адаптация и предаване, особено в рамките на едно детско произведение. Кое то също е проблем, защото Родари никога не е писал единствено и само за деца. По-право е да се каже, че той пише от тяхно име, постоянно подпопвайки авторитета и гледната точка на възрастните чрез глуповати небибалици и ревностни политически възгледи. Родари е непокорен моралист, който предизвиква читателите с хумора и изненадващите си възгледи, като поставя под въпрос правилата на собствения им свят, или, както казва Стефано Панзарара в своята необичайна книга *L'orecchio verde di Gianni Rodari*:

„Критиците много са говорили за способността му да изобразява модерен нравствен свят не като проповядва морал, а като използва въображението си – и в изпълнената си с футуристични и сюрреалистични елементи поезия, и в приказките, басните и приказните си романи, които са изтъкани от идеи, детайли и ситуации от реалността. Забележете, че повече от всичко друго той предпочита като похват хумора или комичното, защото през тях общуването с днешните деца е най-лесно и защото те позволяват по привидно лековат начин да се разглеждат важни проблеми като солидарността, справедливостта и мира.“

Книгата на Панзарара е необичайна, защото той подхожда към Родари не като учен, а като музикант и учител, който решава да превърне част от стихотворенията на автора в песни, които и до днес изпълнява с групата си в природен парк Монти Лукретили в околностите на Рим, където преподава. По време на проучванията си той натрупва огромно количество документи, снимки и есета от критици и учени, които му помагат при направата на компактдиска, който върви заедно с книгата *L'orecchio verde di Gianni Rodari* („Зеленото ухо на Джани Родари“). Макар че фокус на книгата са „екопауцистичните“ идеи на автора, т.е. отношението му към екологията и мира, тя представлява още и информативно въведение в живота и работата на Родари. Книгата е разделена на шест части: (1) „Кой беше Джани?“ (дванайсет есета за живота на Родари); (2) „Заслушано ухо“, в която по-подробно се разглеждат източниците, от които Панзарара черпи информация при проучването си; (3) „Между неуките с Джани“, която включва девет есета за работата на Родари с деца в училищата и по други места; (4) „От парк на парк“, в която Панзарара говори за това как използва произведенията на Родари в различни паркове; (5) „Песни за зеленото ухо“, която е съставена от осем есета за стихотворенията на Родари, превърнати в песни; и (6) кратка антология на произведенията на Родари, които имат директна връзка с различни екологични и мирни движения. По-голямата част от кратките глави в тези шест части са написани от учени, учители, артисти и писатели, които или са познавали Родари, или са писали много за работата му. В книгата си Панзарара вмъква коментари за стихотворението „L'orecchio aserbo“, което Родари пише няколко години преди смъртта си. В стихотворението се разказва за възрастния човек с ухо, зелено като незрял домат, когото авторът среща един ден във влака. Когато го пита защо ухото му е

зелено, човекът отговаря, че вече е стар и че ухото е единственото нещо, което е запазил от младостта си. Това е детско ухо,

което му помага да чуе гласовете, които възрастните вече не чуват и никога няма да разберат – гласовете на птиците и дърветата, на облаците, скалите и потоците. Ухото му помага още да разбере нещата, за които говорят децата. Заглавието на стихотворението може да означава „незряло ухо“ или „съвсем младо ухо“. В произведенията си Родари се стреми да освободи и децата, и възрастните от произволните ограничения и напъла на това, че е нужно да отворим очите и ушите си и да се научим да живеем в мир и да пазим околната среда. В това стихотворение той донякъде иронично се обявява срещу идеята, че трябва да награснем „зелените си уши“ и да станем зрели хора. Тази проста, но странна случка от влака идва да ни покаже, че сме отвикнали да чуваме най-важното. И наистина, Родари ни призовава да си останем „зелени“. И през песните на Панзарара и кратките есета в книгата му, мъдрият съвет на Родари продължава да отеква по начин, който със сигурност щеше да се хареса на италианския автор, ако все още беше жив.

Родари може да бъде наречен природозащитник и пацифист, но също така може да бъде оценен и като утопичен писател на абсурдни стихотворения и приказки – нещо, с което се занимава Джулия Масини в своето проучване *La poetica di Rodari: Utopia del folklore e nonsense* („Поетиката на Родари: фолклорна утопия и nonsense“), в което прави връзка между утопичните аспекти в произведенията на Родари и nonsense в тях. В първата част на книгата си тя говори за това, че подобно на Итало Калвино, и Родари е дълбоко повлиян от преживяното през Втората световна война и от културното и политическото опустошение на Италия. След войната Родари се превръща в един вид свободомислещ комунист и се опитва да развие нов детски език, в който да вложи утопичните идеи на Карл Маркс и Антонио Грамши, на италианските народни приказки на Калвино и произведенията на други прогресивни писатели, които искат да привлекат за своя публика обикновените хора. Масини изтъква, че мотиви от народната приказка „Светът с главата надолу“ присъстват в повечето от нещата, които Родари пише от 50-те години на ХХ в. до смъртта си през 1980 година. Родари осъзнава, че утопията не може да бъде постигната като резултат единствено от трансформацията и обогатяването на индивида. Както още преди години посочва Томас Мор, необходими са също и социални и политически промени. Утопичните представи на Родари са изложени в една необичайна поредица от приказки, които се занимават с появата на рай на земята – Атлантида, Златния век, Шангри-Ла и Страната на изобилието (която на други езици е позната още като Кокейн или Шларифенланд, т.е. земята, където текат мляко и мед). Както знаем, думата „утопия“ означава „място, което не съществува“. Това е един нереален, въображаем свършен свят, създаден от най-различни подбуди. В някои истории Страната на изобилието представлява страна със свършено правителство – нещо, което в действителност няма как да съществува, защото хората по природа са подкупни. Родари се опитва да намери подходящия тон и хумор, с който да обясни на децата (и на възрастните) защо не сме успели да постигнем онова, което той самият смята за постижимо.

Всъщност тъкмо по тази причина Родари става такъв почитател на *filastrocca*, т.е. на кратките детски хумористични стихотворения с елементи на nonsense. Във втората част на книгата си Масини обяснява, че Родари на практика въвежда англосаксонската традиция, поддържана от Луис Карол, Едуард Лир и А.А. Милн, в италианската детска литература, като в същото време използва и много мотиви от народните приказки. Лингвистичните експерименти на Родари в по-голямата си част целят да изградят политическо съзнание. Например той съвсем умишлено си служи с фантазийния бином (комбинация от две случайни съществителни имена, свързани посредством случаен предлог) при създаването на стихотворения, разкази или дори романи, които на първо четене изглеждат безсмислени. Значението на произведението обаче се крие тъкмо в небибалицата, която винаги има по-дълбок смисъл, създаден от играта на думи, която освобождава въображението. Ето един пример:

Надежда

Ако можеш да имам едно магазинче със две полицки, бих продавал... познайте какво? – Надежда. Надежда за всички. „Купете! С отстъпка за вас!“

Всеки трябва надежда да има!“

И на всеки бих давал аз, колкото трябва за трима.

А на тоз, който няма пари и само отвѣнка поглежда,

бих му дал, без да плаща дори,

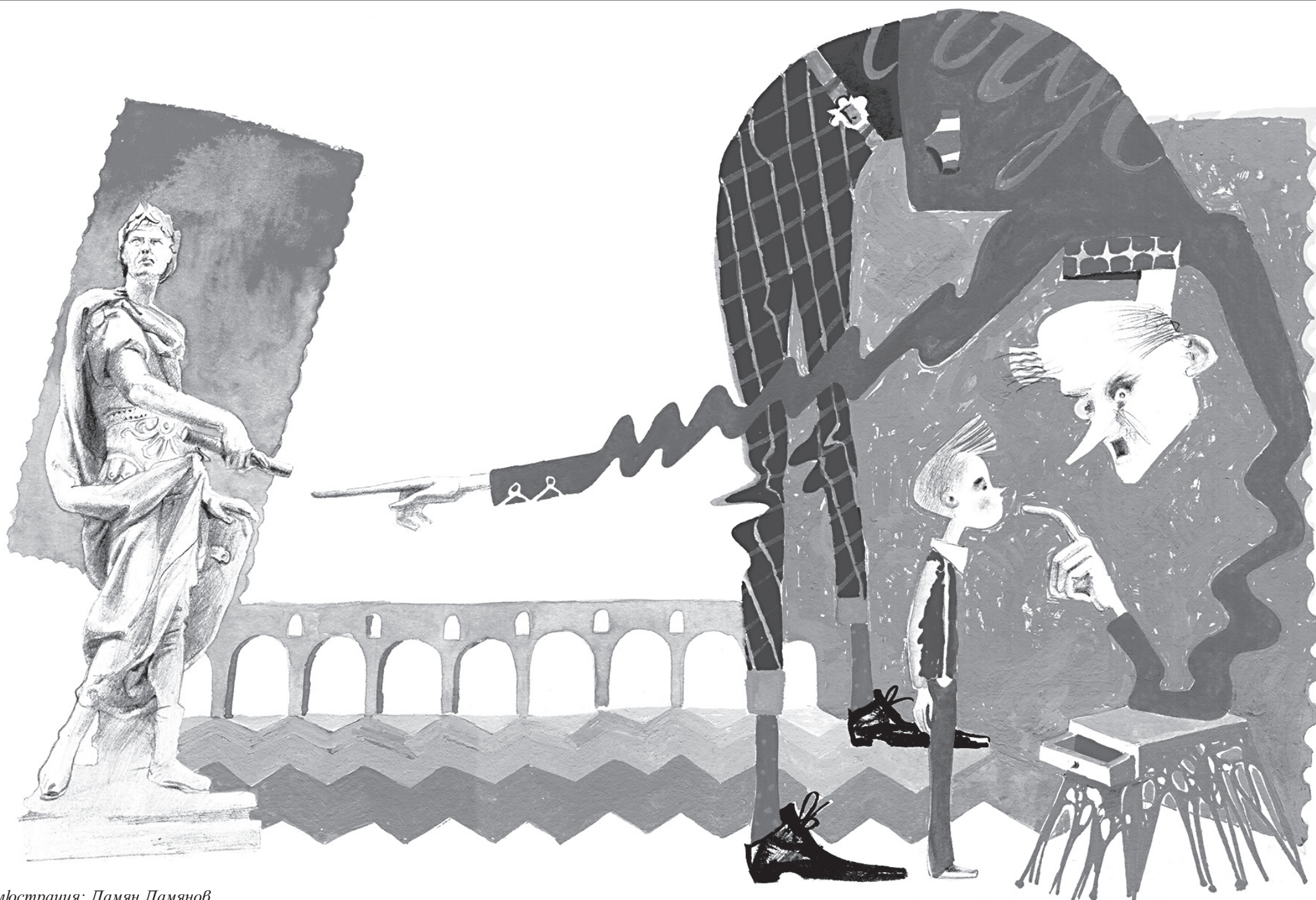
всичката своя надежда. (Джани Родари. Небето е на всички. Превод Валери Петров. – Б. пр.)

Избрах това кратко стихотворение, за да илюстрирам набързо как Родари успешно използва две думи (магазинче и надежда), които на пръв поглед са напълно несъвместими. Нonsense тук (продажбата на надежда) е почти незначителен, но политическите и утопичните аспекти на стихотворението са съвсем ясни. Масини дава много други примери, за да покаже доколко Родари е бил отгаден на ролята си на писател и провокатор, целящ да накара децата да мислят самостоятелно и извън клишетата и да дава надежда в един поначало безнадежден свят.

Мариароза Росито пък подхожда по съвсем различен начин към творбите на Родари, като не противоречи на изследването на Масини, а го допълва. Нейният голям труд се нарича *Non solo filastrocche: Rodari e la letteratura del novecento* („Не просто стихчета: Родари и литературата на двадесети век“), от което става ясно, че тя не разглежда Родари единствено и само като детски писател. И наистина, Росито се стреми да докаже, че той е нещо повече от „писател на детска литература“. Тя разделя книгата си на пет части. Първите две се занимават с живота и образованието на Родари. Той няма университетска диплома, но чете страшно много и е изключителен мислител, макар и да гледа на себе си по-скоро като на лаик. Росито показва, че той проявява жив интерес към всички модерни авангардни течения и постоянно експериментира с различни сюрреалистични похвати. В последните три глави на книгата си тя се фокусира върху три негови произведения – „Приказки от пишещата машина“, „Живял два пъти един барон Ламберто“ и *Il gioco dei quattro cantoni* – като изследва сложния им стил и сложните теми, които разглеждат. Тук бих искал да обърна внимание главно на „Живял два пъти един барон Ламберто“ (преведена на английски със заглавието „Ламберто, Ламберто, Ламберто“). Както обяснява Росито, Родари разказвал тази приказка много пъти на различни деца и публикувал няколко по-кратки нейни версии, преди да превърне историята за барон Ламберто в чудноват приказан роман с елементи на сюрреализъм и магически реализъм. Разбира се, в романа има и много небибалици, така че той дори би могъл да бъде наречен пародия на приказка. Действието се развива до езерото Орта в Северна Италия, недалеч от мястото, където е роден и е отраснал самият Родари. Главен герой е 93-годишният барон Ламберто – един от най-богатите мъже в света, който притежава двадесет и четири банки и страда от двадесет и четири болести. Той живее сам в огромното си имение на остров Сан Джулио по средата на езерото, където за него се грижи майордомът

Илюстрация: Дамян Дамянов

Илюстрация: Дамян Дамянов

му Анселмо. Всяка зима баронът ходи на почивка до пирамидите в Египет. През зимата на деветдесет и третата си година, докато се оплаква от многото си болести, Ламберто среща един факир, който му разкрива, че ако някой повтаря името му всеки ден, той ще оздравее, ще се подмлади и може дори да стане безсмъртен. Затова Ламберто веднага се връща в имението си на острова и наема шестима души, на които плаща огромни надници, за да повтарят името му денем и нощем, без обаче да им дава каквито и да е обяснения. Те живеят „затворени“ на тавана, където им носят всичко, което си пожелаят. По време на кратките си почивки се чудят що за задача е това и защо е нужно постоянно да повтарят името „Ламберто“. Междуременно баронът се подмладява и оздравява. Докато настъпват тези промени, на острова идва неговият безсъвестен племенник Отавио, който е изгубил всичките си пари и се надява чичо му скоро да умре и да му завеща състоянието си. Когато установява, че Ламберто е в отлично здраве, Отавио прави опит да го убие, но се проваля. Затова решава да отиде до града и да купи приспивателни, с които да упои прислужниците, повтарящи името на барона, и да спре подмладяването му. По едно време имението попада под атаката на двама и четирима разбойници, които пленяват Ламберто и заплашват да го убият, ако не получат огромен откуп. Следват дни на абсурдни преговори с кмета и двайсет и четирима от bankerите на Ламберто, които идват в Орта, но отказват да платят на разбойниците, защото не разпознават „младия“ Ламберто на снимките, които виждат. И наистина, външността му е изцяло променена. Вестта за заложника бързо се разпространява и стотици любопитни хора (измежду които журналисти и туристи) идват до Орта. Ламберто се проучва. Преговорите с разбойниците пропадат, дори след като те отрязват един от пръстите и едно от ушите му – директорите на банките продължават да не припознават нито него, нито почерка му. (За щастие, отрязаните от тялото на Ламберто части порастват наново.) Междуременно Отавио успява да упои шестимата прислужници. В момента, в който те спират да повтарят името му, Ламберто остарява и умира. Двайсет и четиримата разбойници са принудени да излязат от имението с балон. Те остават без заложник и без пари. За техен най-голям ужас балонът им се разбива и ги арестуват. В същото време „мъртвият“ Ламберто е пренесен с една лодка от острова до Орта и докато лежи в ковчега, стотиците, че дори и хиляди хора на брега започват да повтарят името му – „Ламберто, Ламберто“. Благодарение на техните гласове той отново оживява. Когато Ламберто се връща в имението си, шестимата прислужници се събуждат и най-сетне слизат от тавана,

за да говорят с него. Отавио бяга, а прислужниците за първи път научават защо действително са били наети, както и това, че имат известно влияние над барона. Водач на групата е красивата млада Делфина, за която Ламберто иска да се ожени. Тя обаче му отказва, защото, както и останалите прислужници, се чувства експлоатирана. Накрая те използват силата на думите си, за да превърнат Ламберто в 13-годишно момче. Развързката на романа не е щастлива – сватбата не се състои и не научаваме нищо за по-нататъшната съдба на барона. Все пак в епилога Родари насърчава читателите си да пренапишат края на историята, ако този не им харесва. Предагог съдържанието на романа на Родари – точно както прави и Росито – за да покаже, че творбите му са изградени от сложна поредица от нелепи и неочаквани събития, които постоянно карат читателите да спират и да се чудят защо всичко е толкова абсурдно, ако не и гротескно. Родари не се интересува от психология и от внимателно обрисувани образи. И наистина, героите му често представляват карикатури или стереотипи – представители на различни социални класи в конфликт една с друга. Класовата борба е основа на повечето от произведенията му и той винаги се застъпва за онеправданите. Така че в „Живял два пъти един барон Ламберто“ истинският герой всъщност е Делфина. Родари с най-топли чувства изобразява и другите прислужници – лодкаря, майордома и останалите петима, повтарящи името му, – докато bankerите и кметът са представени като алчни и глупави бюрократи, Отавио е интригант, журналистите само търсят сензации, а самият Ламберто е егоцентричен и равнодушен към света. Родари не описва героите си сатирично. Той си служи със средствата на фарса, за да изобличи противоречията им, докато се стремят към пари, власт и слава. Изчерпателният анализ на Росито и нейната интерпретация на романа се фокусират върху темата за подмладяването, т.е. върху това как всички ние искаме да избягаме от старостта и да останем вечно млади. Тя изтъква лошото здраве на Родари и оплакванията му, свързани с различни заболявания през 1977 и 1978 година. Няма съмнение, че на романа може да се погледне като на забавна самокритика и лековато хумористично наблюдение върху старостта. Така обаче рискуваме да не вземем под внимание смелите експерименти на Родари с приказния жанр и ударението, което поставя върху суетността и безсилието на влиятелните хора, които, с колкото и пари да разполагат, не могат да контролират собствената си съдба. Родари преобръща с главата надолу приказките, в които се търсят изборът на младостта или философският камък, за да покаже колко безсмислени и безплодни са всъщност тези търсения. Дори началото на заглавието – „живял два

пъти“ – подсказва на читателите, че авторът се готви да изостави традиционната схема на приказката и да ни занимае с история, която трябва да се разкаже два пъти. Къде ще ни отведе вторият път, зависи единствено от въображението на читателите. В анонса на книгата (от 18 октомври 2011 г.) редакторите от издателство „Мелвил Хаус“ пишат: „Вдъхновена от отвлечането и убийството на Алдо Моро от „Червените бригади“, „Ламберто, Ламберто, Ламберто“ е басня за деца и възрастни: история за живота, смъртта и възкресението в традицията на „Малкият принц“ на Екзюпери, допълнена от тридесет черно-бели илюстрации на фантастични, незабравими герои.“ Подобно изявление върши лоша услуга на произведението на Родари. Първо, никъде в неговите книги и писма не се споменават „Червените бригади“ или намерението му да прокара паралели с убийството на Алдо Моро. Второ, както са изтъквали други критици, а и аз самият, това произведение съвсем не е басня. Нито пък би могло по какъвто и да е начин да се сравни със солипсистичната повест „Малкият принц“. Невъзможно е да бъде разбран или дори преведен романът „Живял два пъти един барон Ламберто“, без да се осъзнае политическият стремеж на Родари да трансформира жанровете с помощта на финото си, шеговито разбиране за същината на хората, които постоянно попадат в ситуации, които разкриват тяхната собствена абсурдност и абсурдността на живота. Английският превод на романа е добър и надежден, но му липсва блясъкът на оригинала. Нещо повече – липсва му оригиналното му заглавие, което навярно би могло да вдъхнови преводача да предаде радостта и носталгията, които Родари изпитва, когато се връща в родния си регион, за да проучи и опише през призмата на сюрреализма случилото се с италианците в края на 1978 година, по време на залеза на революционните движения от 60-те години (В предговора към второто издание на „Живял два пъти един барон Ламберто“ от 1979 г. авторът хвърля светлина върху част от подбудите си да напише романа. – Б. а.). Въпросът, който Родари поставя в края на „Живял два пъти един барон Ламберто“, е дали Ламберто и италианците заслужават втори шанс да изживеят живота си по различен начин.

Преведе от английски:
МАЯ НЕНЧЕВА

Преводът е направен по: Jack Zipes, *The Incomprehensible Gianni Rodari. Marvels & Tales: Journal of Fairy-Tale Studies*, Vol. 28, No. 2 (2014). Публикува се със съгласието на автора.

Емблематични пътешествия: преводите на Джани Родари в Съветския съюз

Джулия де Флорио

Джани Родари през 50-те години на XX в.: до Съветския съюз и обратно

Едно писмо на журналиста Джузепе Бофа от 12 март 1956 г. ясно показва колко значим е бил Джани Родари като автор в Съветския съюз: „Скъпи Джани, досега не съм ти писал от Москва, за което ти се извинявам. Както сам ще се убедиш, това писмо не е и резултат от надмозване на моя мързел, понеже е продуцирано по-скоро от текущите събития и твоята известност на съветска почва. Както много добре знаеш, след Толяти [...] ти си най-прочутият италианец в Съветския съюз: произведенията ти се превеждат, преиздават, излъчват се по радиото, поставят се на театрална сцена, биват четени и се радват на обща както на възрастните, така и на децата“. Бофа, който живее в Москва и работи като кореспондент на италианския вестник „Униџа“ в СССР, е познавал добре представителите на политическата и културния елит на съветската столица от онова време.

Основните черти на поетиката на Родари биват изработени през 50-те години на XX в. Главните фактори, формирали го като детски писател, са журналистическият му опит за различни списания и вестници, както и привързаността му към комунистическата идеология. Благодарение на тях успява да опознае по-отблизо живота на хората в Съветския съюз. От 1950 до 1953 г. Родари е директор на италианското списание „Пиониере“. Той ще продължи да сътрудничи на изданието, в което води собствена рубрика „Колонката на Джани Родари“, чак до 1962 г. През 1953 г. е поканен да оглави седмичника на Федерацията на италианската комунистическа младеж „Авангардия“. В редакциите на „Униџа“ в Милано и Рим той сътрудничи редовно на рубриката „Писма с въпроси „защо“ (от 25 май 1957 до 5 юни 1958 г.) и „Книга с въпроси „защо“ (от 18 август 1956 до 10 януари 1957 г.). Трескавата дейност в различни вестници определя го голяма степен творческия уклон на Родари като детски писател. Докато работи за „Пиониере“, седмичник, ориентиран предимно към детската аудитория, той опитва перото си в различни жанрове и стилове, като се научава да се изразява по-ясно и усъвършенства уменията си за общуване с децата от разстояние. През този период Родари развива и първите си теоретични размисления върху детската литература, провокирани от подчертания му интерес към образа на Пинокио.

От 50-те години нататък преживяванията на Родари по време на посещенията му в СССР придават известна острота на творческите му занимания като белетрист. Задачата да бъдат реконструирани с пределна точност всичките му пътувания до Съветския съюз никак не е лека, тъй като са налице голям брой несъответствия в спомените и документите, в които те се споменават. Позовавайки се на архивите, както и на статии от съветския печат, изследователят може да стигне до следния извод: за първи път Родари посещава СССР през 1951 г. в състава на италианска делегация. По онова време италиански интелектуалци много често получават покани от съветска страна. Политическите връзки между двете държави се укрепват с помощта на пътуванията на писатели, журналисти и комунистически дейци, към които е била отправяна молба след завръщането си у дома да разкажат за огромните постижения на Съветския съюз и да пропагандират комунистическата идеология. Поради тази причина тези визити са били много внимателно организирани, така че да представят най-доброто „лице“ на страната, затова е изключително важно спомените и очерците на Алчиде Черви, Сибела Алерамо, Джузепе Бофа, Алберто Моравия и много други, осветили донякъде сложните процеси, протичащи по това време в съветската страна, да бъдат четени с критична нагласа. [Константинова 1986; Levi 1986; Крупенина 2014].

По време на първото си пътуване до СССР Родари посещава Москва, Ленинград и Средна Азия: „Тогава, през 1951 г., никога дори не подозира, че той пише детски стихотворения. Едва на замиване раздава екземпляри от своите книги“ [Глотцер 1957: 43]. Но всяка една от следващите му визити се превръща в значимо събитие. Из цялата страна деца, учители и културни дейци посрещат Родари като голям писател, организират празнични и сърдечни чествания в негова чест. Няма съмнение, че славата на Родари в Съветския съюз се дължи на Самуил Маршак, който прави едни от най-добрите руски преводи на италианския автор. Прочутият руски детски поет, автор на текстове на песни и преводач започва да превежда стихотворенията на Родари през 1952 г. По-късно той говори за това в кратка бележка, озаглавена „Защо преведох стихотворенията на

Джани Родари“ [Маршак 1971: 323-333], която най-напред излиза във вестник „Литературная газета“ (бр. 141 от 22 ноември

1952 г.). По всяка вероятност двамата са се запознали лично през 1963 г., когато италианският писател се завръща от обиколка из съветската страна. Ето защо твърденията на журналистката Елвира Алоне, че „цели делегации от италиански политици и интелектуалци чуват за първи път за някой си Джани Родари, когато пристигат в СССР; колкото и парадоксално да е, до момента на появата на една статия на Руджеро Греко на трета страница на вестник „Униџа“ със заглавие „Лукчо в Страната на Съветите“ абсолютно никога от тях дори не е бил чувал за него. След това започват да четат Родари и в Италия“ [Алоне, 2016]. И наистина преди този „отражен успех“ Родари не е бил представител на официалната италианска критика, книгите му са били публикувани от издателството на Италианската комунистическа партия (ИКП) „Едициони ди култура сочале“ и са се разпространявали само сред тесен кръг читатели с леви убеждения. Както правилно отбелязва Марчело Арджили, „творчеството му е силно обвързано с развитието на отношенията между ИКП и младежките сдружения, училищата и най-общо казано, политиката на партията по отношение на децата. Твърде често забравяме, че „явлението“ Родари е продукт, но и инициатор на образователната инициатива на левицата, и по-специално на ИКП“ [Argilli 1990: 139].

Въпреки че Родари не е безрезервен последовател на комунистическата идеология и отношението му към нея преминава през няколко различни етапа, той е бил много наясно с ролята на Съветския съюз за успеха му в Италия. Докато обикаля страната, си води своеобразен дневник, в който записва впечатления от различните училища, библиотеки и населени места в СССР. „Ейнаути“ публикува част от подобни спомени в книгата „Изгрите в СССР“ след преждевременната му кончина. В нея е съхранен спонтанният стил на подобен род реминисценции; Родари така и не успява да организира суровия материал, за да направи книгата, която е възнамерявал да издаде и която е трябвало да включва различни аспекти от познанията му за съветската образователна система (от педагогика до психология, от психолингвистика до литература), правейки опит да страни от официалния патос, към който е бил дължен да се придържа по време на самите посещения: „Дневникът на пътуването в СССР през 1979 г. е онова, което в най-голяма степен се доближава до книгата за руските деца и тяхното детство, която Джани Родари е възнамерявал да напише. Творбата така и не напуска страниците на дневника, в които може да се види как е бил събиран материалът, а също така и лични бележки и общи впечатления от руския живот или ранни мисли и хрумвания относно бъдещата организация на книгата. Първият проблем, с който Родари е трябвало да се справи, е била невъзможността да отдели основната тема – децата – от коментарите за едно общество, „което ги възпитавало, но оказва и психологическо въздействие върху тях“. Още повече че образът на предлаганото на вниманието на Родари общество го кара да се усъмни донякъде в неговата автентичност. Ето защо най-важно за него е било по какъв начин да заобиколи задълженията, произтичащи от подобни официални, строго протоколирани посещения, за да намери начин за „естествено общуване“ с децата по време на срещите си с тях. Той ревностно записва всякакви сведения, които биха могли да обяснят начина, по който функционират училищата и младежките организации; но интересът на Родари бива предизвикан най-вече от свободните, само привидно неангажиращи разговори с децата, по време на които опознава преживяванията

Илюстрация: Даян Даянов

им. Писателят е бил въодушевен и развълнуван от откритието на изконно сродство между децата на Изток и на Запад, основано не само на общите им когнитивно-речеви умения, но и на способностите на тяхното въображение, което намира проява в техния въображаем свят и в личните и междуличностните им отношения“ [Rodari 1984: V].

„Приключенията на Лукчо“. Преводи на творбата и причини за нейния успех

Коя е причината, поради която произведенията на Родари се радват на такъв невероятен успех в „Страната на Съветите“? Както вече стана дума, преводите на Маршак предават точно и експресивно семантичната и фонетичната зареденост на стихотворенията на Родари. След „римуваните стихотворения“ с успех се увенчава и книгата му за приключенията на Лукчо, публикувана в Съветския съюз през 1953 г. в превод на Злата Потапова по редакцията на Самуил Маршак. От едно писмо на главната редакторка на руското списание „Пионер“ Наталия Владимировна Илина до Джани Родари научаваме следното: „За нас беше огромно удоволствие да публикуваме Вашата история за Лукчо. Читателите много обичат Вашия герой и следяха съдбата му с голямо вълнение. При всяко, макар и най-малко забавяне в отпечатването на новия брой на списанието, те непрекъснато звъняха в редакцията и ни заливаха с писма, в които настояваха за следващия епизод на „Лукчо“. За мен ще бъде удоволствие да им представя най-новите Ви творби. Бихте ли ги изпратили на редакционния ни адрес? С радост Ви изпращаме руски превод на Вашата история за Лукчо, като се надяваме, че това е само началото на сътрудничеството Ви с „Пионер“. С приятелски поздрав!“ Скоро на пазара излиза и друг превод, този път на украински език: на 23 април 1956 г. Родари получава писмо от директора на киевския филиал на издателство „Съветски писател“ А. Дяченко, който, след като благодари на автора, добавя: „Лукчо вече се е превърнал в любим герой на съветските деца“ и заявява, че предстои публикуването на украинската версия на романа за Лукчо от издателство „Молод“. Неизброими са възторжените отзиви, хвалебствените рецензии и положителните оценки за историята на Родари. Все пак обаче няма да се спираме подробно на журналистическите материали. За да разберем този ентузиазъм, трябва да се обърнем към източниците на креативността на Родари и да забележим сходството с дългогодишната традиция на руската и украинската детска литература, чиито родоначалници са Самуил Маршак и неколцина други известни писатели и илюстратори, започнали творческия си път през второто десетилетие на XX в. Два са факторите, оказали най-силно влияние върху творчеството на Родари, които са причината за нестихващата възторг на читатели в Съветския съюз и други страни, та чак до наши дни. Най-напред трябва да изследваме идеологическия материал, с който са пропити произведенията на Родари и най-вече тези от 50-те и 60-те години. Този период поставя началото на социалната ангажираност на писателя, която се изразява не толкова в принадлежност към конкретно политическо движение, колкото в надежда за истински принос към моралното и културното развитие на обществото и към разрешаването на световните проблеми за мира, международното сътрудничество и труда. Ето

какво признава самият Родари: „В процеса на фантазиране, който само привидно изглежда механичен, е въплътена моята идеология, макар и в леко променен вид“ [Rodari 1973: 111]. Всички стихотворения, разкази и приказки на Родари представляват в същността си утопии, но за него понятието „утопия“ има много по-конкретно съдържание: това не е някаква далечна приказна страна; то по-скоро въплъщава отговорността на автора към човечеството и заобикалящата ни действителност; утопията е полезна тогава, когато хората трябва да бъдат накарани да се замислят и да се придвижат напред, затова я откриваме във всяко едно от произведенията на Родари, но най-вече в неговите приказки: „Приказките са съюзници на утопията, а не на застоя. Следователно ние [...] се застъпваме за тях; защото вярваме във възпитателната сила на утопията, която съдържа в себе си жизненоважния преход от пасивното приемане на света към способността той да бъде критикуван и променян“ [Argilli 1990: 115]. Неслучайно споменаваме приказките. Родари обръща голямо внимание на фолклора и народното изкуство, което е втората причина за неговата световна известност, и особено за популярността му в Съветския съюз. Родари черпи от най-дълбоките извори на италианската народна култура, поради което никак не бива да ни учудва интересът му към приказките на Калвино и „Пиноккио“ на Колоди. Писателят сам говори за ритмиката, звученето, сюжетите и жанровете, развивали се в Италия в продължение на десетилетия. Любопитното е, че първият, който забелязва това, е Самуил Маршак: „Човек изпитва благодарност, когато види, че ритмиката на детските народни песни е пропала поезията за деца в съвременните демократични поетически традиции на Запад. Такива са например стихотворенията на младия италиански поет Джани (Джовани) Родари, добре познати на младите читатели в неговата родина. [...] Лаконичните му и въздействени стихове, пълни с жар и страст, прославят честния труд, свободата и мира. В тях сериозните и значими теми се съчетават с живо и открояващо се чувство за хумор. Те се доближават в максимална степен до детското възприятие, до собствения глас на детето. В тях се наблюдава оная причудлива изривост, без която поезията за деца е немислима. Почти всяко стихотворение е добре премислено и пълно с изненади [...]. В някои от преводите си съм жертвал точността на смисъла за сметка на предаването на същността на съезката и непринудена поезия на италианския автор. Но струва ми се, не би могло и да бъде другояче, когато човек превежда такива освободени и фантастични стихотворения за деца, много често изградени с помощта на забавни рими“ [Маршак 1971: 332]. Като всеки голям творец Родари не само излиза извън рамките на традицията, но и допринася за нейното обновяване и развитие. Както посочва Белов, „тъй като писателят е човек от народа, той не само продължава традицията на италианската сатирична приказка [на Колоди] в своето творчество, но и – тук е разковничето! – я доразвива, като ѝ дава нова насока и я прави по-остро социална, използвайки виртуозните си умения, за да разисква сериозни политически и нравствени проблеми. У Родари хуморът получава ново измерение, което бива осветлено в най-разнообразни окраски, изразявайки по този начин чувствата на изпълнените с надежда борци за социална правда“ [Безак 1968: 60]. Съчетаването на тези два аспекта е от изключително значение за разбирането на дълбинните пластове на

Родариевата поезика, което се вижда ясно в примера с Лукчо, претърпял трансформация от обикновен литературен персонаж в романите на Родари до креативен образ, превърнал се в един от най-любимите детски герои на няколко поколения малчугани в Съветския съюз. „За тях – от най-малките до старците – Лукчо е жива класика“ – отбелязва Родари в своя бележник по време на посещенията си в СССР през 1979 г. [Rodari 1984: 29]. Успехът на Лукчо е наистина невероятен, а приказката за неговите приключения е толкова популярна, че през 1956 г. Лукчо става член на Клуба на веселите човечета на списание „Веселые картинки“ наред с други обичани от съветските деца литературни герои като Незнайко¹, Буратино² и Сръчко³. Смаян от популярността на своя персонаж, Родари иска да му посвети цяла страница от книгата си за Съветския съюз [Rodari 1984: 29]. „Приключенията на Лукчо“, този „Спартак за деца“, притежава всичко: социална основа, приказен елемент и стилистична изобретателност. Всеки от героите на романа говори по характерен начин, а централният мотив е темата за справедливостта, която може да възтържествува единствено след борба с потисниците. Тонът на творбата е силно зареден с оптимизъм, без да е нравоучителен. В лицето на главния герой двете линии – борбата за постигане на утопична справедливост и мир на Земята и силната чувствителност и любопитство, присъщи на всяка фолклорна традиция, – като че ли се сливат в едно. Историята за Лукчо скоро прескача границите на литературата. През 1961 г. тя е превърната във филм от режисьора Борис Дежкин в студио „Союзмультфилм“. След това се появява и филм-стрип: първо черно-бял, едночастов, а след това и цветен, в две части, на аниматора Мигунов в студио „Диафилм“ (1964), докато накрая през 1973 г. излиза филмът на Тамара Лисицян с участието на Родари и неговото семейство“ [Colombo 2013]. Прочутият балет „Лукчо“ от Карен Хачатурян, чиято премиера се състои на 8 ноември 1975 г. в Театъра за опера и балет „Шевченко“ в Киев, също заслужава внимание (либретото е на Г. Рихлов). Този балет се поставя и днес в Украйна, Русия и бившите съветски републики.

Заклучение. Родари и „Лукчо“ днес

Дори и най-великите класически произведения понякога губят своя блясък и актуалност, понеже новите поколения започват да ги забравят. Нищо такова обаче не се наблюдава днес нито в Украйна, нито в Русия, що се отнася до творбите на Родари. Италианският писател продължава да бъде много четен и обичан там, стихотворенията му са част от учебната програма, приказките и романите му се поставят на сцена в театрите за младежта и другаде, а словото му придобива нов смисъл и звучене благодарение на преводите на Ирина Константинова, Михаил Визел и много други. От 2000 г. насам са публикувани (или преиздадени) над 50 произведения на Родари, а през 2009 г. издателство „Тера-Кн. клуб“ пусна на пазара негови събрани съчинения в четири тома – факт, който придобива още по-голямо значение, като се има предвид, че в родната му Италия все още не е

¹ Герой от повестите на Николай Носов. – Б. пр.

² Герой на Алексей Толстой от повестта „Златното ключо“. – Б. пр.

³ Малко човече робот, сглобено от различни части, герой от повестта на Юрий Дружков „Приключенията на Моливко и Сръчко“. – Б. пр.

направено академично издание на цялото му творчество.⁴ В края на декември 2013 г. се състоя едно любопитно събитие: актьорското сдружение „Таганка“ постави пиеса по романа „Лукчо“, но с една много съществена отлика от оригинала: в режисьорското решение на Екатерина Корольова революцията се случва в главите на героите. Режисьорката обяснява, че е предпочела драстично да промени финала заради страха от избухването на политически бунтове: „Обитателите на обширната градина на Графа осъзнават, че най-важното нещо е зачитането на индивида, без оглед на материалното или общественото му положение, на неговата сила или слабост. Според мен това би трябвало да се окаже много близко на детската същност“. Италианската преса не се поколеба да обвърже режисьорското решение с текущите събития в Украйна и с опит за автоцензура, целяща да угоди на Кремълската върхушка. Задачата на настоящата статия обаче не е да открие мотивите за подобно решение, макар то по безспорен начин да показва, че приключенията на Лукчо не спират да занимават хората и да карат и деца, и възрастни да разсъждават върху важни проблеми. Лукчо, Джованино Дензуба, Джим в телевизора и барон Ламберто са добри и честни герои, които се борят за свобода, играят по правилата, надсмиват се над трудностите и се опитват да станат почтени, весели и отговорни жители на света. Творбите на Родари се появяват в конкретен исторически, политически и културен контекст и са просмукани от атмосферата в Италия от 50-те, 60-те и 70-те години на XX в., като по този начин служат и за източник на исторически сведения за тази епоха. За да разберем на какво се дължи успехът му в СССР, изключително важно е да отчетем историческия, социалния и интелектуалния контекст, в който Родари живее и твори, връзките му с комунистическата идеология, но така също и способността му да се държи настрана от всякакви тесногърби убеждения. Отдадеността му на източната идеология не е плод на идеализиране на несъществуваща действителност, а критична вяра в едно общество, което може би е построило по-добро бъдеще за цялото човечество. От гледната точка както на западния, така и на източния менталитет Родари съумява да открие ценностите и конкретните предложения, които най-пряко кореспондират с неговите житейски възгледи, в един подход, който бихме могли да определим едновременно като утопичен и прагматичен.

Това е причината, поради която разказваческите умения на Родари, като всяко истинско произведение на изкуството, преодоляват времето и пространството, за да се превърнат в литературен организъм, който живее и днес. Със сигурност ще са нужни по-нататъшни усилия да се изследва съдбата на преводите на Джани Родари, тъй като те говорят на всички хора по света, отстоявайки значимостта на понятията като приятелство, труд и мир.

Д-р Джулия де Флоридо преподава руски език и литература в Университета на Модена и Реждо Емилия (Италия).

Преводът е направен по: Giulia De Florio, *Emblematic Journeys: Gianni Rodari's Translations in the USSR*. <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>, 2019, №18.

Материалът се публикува със съгласието на авторката с някои съкращения.

Пребеде от английски: РАДОСТИН ЖЕЛЕВ

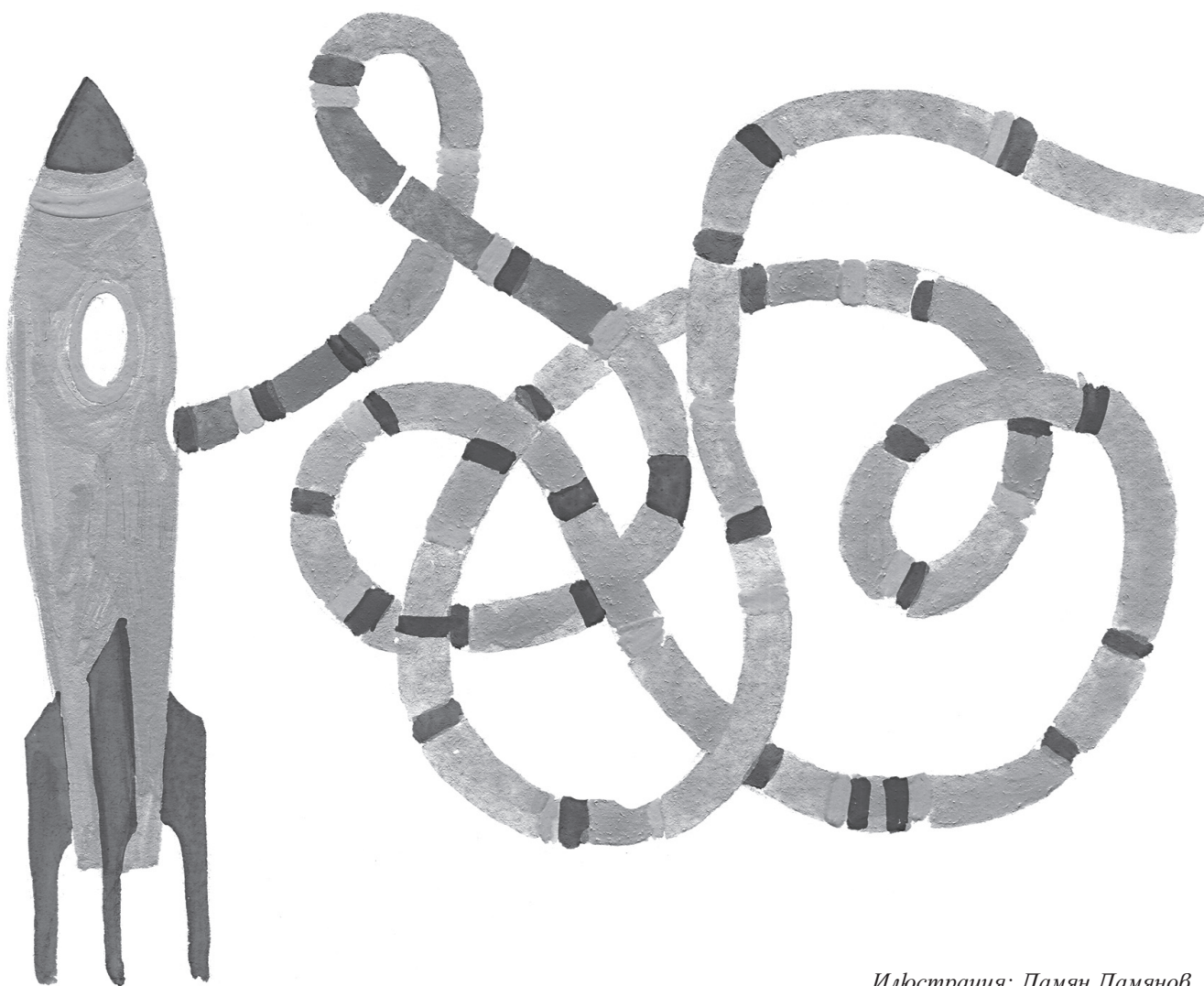
Използвана литература

- Argilli, M. (1990). *Gianni Rodari. Una biografia*. Torino: Einaudi.
 Colombo, D. (2013). Gianni Rodari and Tamara Lisitsian: Western Communist Parties as Vehicles of Cultural Encounter. *Valahian Journal of Historical Studies*, 20, 187-195.
 Levi, C. (1956). *Il future ha un cuore antico: Viaggio nell' Unione Sovietica*. Torino: Einaudi.
 Rodari, G. (pseudo. Francesco Aricocchi) (1946). *Leggende della nostra terra*. La Prealpina.
 Rodari, G., *Giochi nell' URSS*. Torino: Einaudi.
 Rodari, G., *Grammatica della fantasia*. Torino: Einaudi.
 Безак, Б. (1968) Неуссякаемый родник. О современной зарубежной поэзии для детей. *Советская Россия*, 10, 49-61.
 Глотцер, Вл. (1957) Писатель Джанни Родари детям стихи и любовь свою дарит... *Пионер*, 2, 43.
 Константинова, И. (сост.) (1986) *Итальянские писатели о Стране Советов*. Л.: Лениздат.
 Крупенина, Е. В. (2014). Путешествие в Италию – путешествие в Россию. *Сборник статей по материалам итало-российских исторических конференций*. Москва.
 Маршак, С. Я. (1969) Из „Джанни Родари“. *Полное собрание сочинений в 8-и томах*, Т. 4, М.: Художественная литература.
 Маршак, С. Я. (1971). Почему я перевел стихи Джанни Родари, *Полное собрание сочинений в 8-и томах*, Т. 6, М.: Художественная литература.

Интернет източници

- Arone, E. (2016). Gianni Rodari: lo scrittore che arrivò in Italia passando per la Russia, *Mosca Oggi*, 8-9-10 август. <https://moscaoggi.ru/gianni-rodari-lo-scrittore-che-arrivo-in-italia-passando-per-la-russia/>.

⁴ Такова издание предстои този месец. – Б. рег.

Джани Родари, приятно ми е да се запознаем . . . *

Мария Луиза Салвадори

Хората, които не познават Джани Родари, се нуждаят от въведение. А тези, които вече го познават, ще прочетат с наслаждение следната кратка биография, написана от автора през 60-те години на XX век, когато вече е достатъчно известен, за да почувства потребността да освегоми за себе си „от първа ръка“ хората, които се интересуват от творчеството му.

Ето няколко откъса от тази биография: „Джани Родари е роден в Оменя (Новара) през 1920 г.; бил е учител и журналист. Живее в Рим и работи във вестник. Освен това сътрудничи на „Кориере дей пикколи“. Първоначално пише за деца за неделния брой на един вестник, докато успява да събере достатъчно материал за цял сборник с детски стихотворения, които да издаде в книга. По-късно посвещава все по-голяма част от заниманията си на детската литература, като в същото време се самообразова в областта на педагогиката, методиката на преподаването и психологията. Когато пише, винаги черпи вдъхновение от собственото си въображение, но смята, че детският автор е длъжен да притежава добри познания относно възпитанието на децата, тъй като вдъхновението трябва да се подхранва от действителността, а приключенията почти задължително трябва да имат възпитателен характер. Автор е на *Filastrocche in cielo e in terra* (1960), „Приказки по телефона“ (1962), „Торта в небето“ (1966), „Джип в телевизора“ (1962), „Приключенията на Лукчо“ (1951/57), „Джелсомино в Страната на лъжците“ (1958), „Пътешествието на Синята стрела“ (1953). Много негови произведения са включени в учебниците за началното училище и прогимназията. Част от книгите му са преведени на чужди езици („Приключенията на Лукчо“ има преводи на над двайсет езика, сред тях френски, японски, руски и вьетнамски; „Приказки по телефона“ е преведена на английски, немски, нидерландски и др.).

Носител е на награди като „Прато“, „Кастело“ и „Рубино“ в Италия. С „Джип в телевизора“ авторът печели международното отличие на името на Ханс Кристиан Андерсен. Върху негови произведения са създадени голям брой радио- и телевизионни предавания: образователни радиопрограми за училищата в Япония, анимационни филмчета, постановка за куклен театър (в Полша) и изграден филм (в бившия Съветски съюз).

Творбите му са представени и по италианската телевизия... През 1967 г. трупата на „Театро Стабиле“ поставя „Приказка за цар Мугас“ в театър „Кариняно“ в Торино. В Германия неговите книги са избрани за колекцията „Югенд Библиотек“ като част от поредицата за световна детска литература“ (De Luca 606).

Тази кратка биография ни запознава с многостранната личност на Джани Родари, богатата култура и широтата на неговия творчески гений и художествено творчество. Впечатляваща е както креативността в най-различни форми като разкази, романи, стихотворения и текстове за телевизия, изградени и анимационни филми, така и неизменно високото качество на творбите му за деца, особено като се има предвид, че цитираната биография стига само до началните години на неговия успех. Важно е да се отбележи, че Родари е носител на най-високите литературни отличия и има голям брой почитатели по цялото земно кълбо.

Комунист в света на фантазията

Джани Родари се е отличавал винаги със силна политическа ангажираност, която е била определящ фактор през целия му живот, макар и понякога да му е създавала сериозни проблеми. Като студент се присъединява към младежката фашистка организация „Джовенту Италиана дел Литорио“. След като го назначават за учител, през 1941 г. става член на Фашистката партия. Решението е мотивирано не от преданост към партията или нейната идеология, а от нуждата да получи стабилна работа като начален учител. От друга страна обаче, неговият характер, образованието и житейският му опит го карат да се отнася критично към фашисткия режим. Тъй като по природа е резервиран и свободомислещ, Родари ненавижда факта, че фашисткото управление изисква подчинение. Той успява да се спаси от конформизма на епохата, поглеждайки жадно най-различни книги, и то още от юношеска възраст. Чете философия, теология, литература и книги за изкуството, а едновременно с това притежава и страст към изучаването на езици, което му помага да разбере разнообразието от гледни точки и схващания по различни въпроси. В крайна сметка благодарение на своя житейски и политически опит

осъзнава несъстоятелността на действащия режим и преориентира възгледите си към други ценности и идеали. Тук трябва да отбележим връзката с неговата строга, авторитарна майка; антифашизма на баща му; годините (между 11- и 14-годишна възраст) на обучение в семинария, където Родари е подложен на „унизителна дисциплина“ според собствените му думи; както и приятелствата му в Гавирате (градче край Варезе, където майката отвежда семейството след смъртта на бащата на Джани) с работници и ученици комунисти.

След падането на фашисткия режим Родари получава покана за членство в Италианската комунистическа партия (ИКП). От този момент нататък политическата ангажираност, партийният активизъм и интелектуалните постижения се превръщат в неразделна част от неговия живот. Благодарение на партийното поръчение да оглави „Ордине нуово“¹ той открива журналистическото си призвание. Интересът му към детската литература се запазва от една покана, възникнала полу на шега, да стане редактор на детската страница в неделния брой на вестник „Унишă“², а по-късно и да оглави детското седмично списание „Пиониере“³, поръчение, което отначало той према с неохота.

През 50-те и 60-те години на XX век отношенията на Родари с Комунистическата партия навлизат в труден период. По думите на Марчело Арджил: „Годините начело на „Авангардия“ и „Унишă“ преосмислят позицията му спрямо партията, тъй като той вече не се чувства добре като политически активист и журналист на партийния вестник. Промяната в отношението му не е съпроводена с промяна в политическите позиции, а по-скоро е отражение на характер, който не се нагажда с лекота към изискванията на политическия активизъм. Тук огромна роля играе и възгледът му за отношенията между Комунистическата партия и интелектуалците, които стават все по-трудни след кризата, настъпила с „разкритията“ на XX конгрес на Комунистическата партия на Съветския съюз (КПСС) (особено разорешени спорове водят членовете на редакционната колегия на „Авангардия“). Родари поддържа категорично изразените по време на този конгрес критически становища и е отявлен антисталинист; макар никога да не заявява в писмен вид позицията си относно „извращенията“ на съветския режим, той остава докрай верен на своите убеждения“.

Заради членството в Комунистическата партия Родари не се ползва с благосклонността на официалната критика и на широката публика, която няма пряк достъп до книгите му, публикувани от самата партия. Лучо дел Корно смята, че причината да не се публикуват произведенията на Родари в САЩ е и политическа: „Родари (като Дарио Фо и Жозе Сарамаго, обрнете внимание) никога не посещаваша Съединените щати, а творбите му изобщо не са били разпространени там, защото е бил комунистически журналист и политически лидер; напълно в духа на логиката на Студената война (Съветският съюз е злото, а всички комунисти работят за Съветския съюз). Частично това „изключване“ е компенсирано от публикуването в Лондон на някои от книгите му, издадени първоначално от „Ейнауди“ – издателство без пряка връзка с Комунистическата партия... Но всички негови произведения, тиражирани от комунистически издателства („Едитори Риунити“ или някогашиите „Едициони ди Култура Сочале“ и „Едициони дел Пиониере“), са категорично изключени“.

Обединяващият елемент на социалната ангажираност на Родари е пазоването на италианската история от близкото минало и на личната му история, на неговите идеологически пристрастия, журналистическа култура, литературен опит и преподавателска практика. За Джани Родари, който е последовател на идеите на Маркс и Грамши, истинската свобода може да се постигне единствено чрез критическо познание.

За да разбере проблемите, които се крият дори в най-обикновените и банални факти, човек трябва да разработи строги методи за разсъждение и анализ. Фантазията не отрича разума, но дава възможност той да бъде използван творчески, да се предлагат решения и да се въобрази един различен свят. Уравнението е лесно: разумът и фантазията са различни аспекти на логиката. И двете действат върху реалността, тъй като изхождат от нея и се връщат в нея в съответствие с един безкраен процес на творчески анализ и синтез: вътре в самите събития с оглед на разбирането им и пак вътре в самите събития с оглед на промяната им. У Родари близостта до фактичката реалност, която се подлага на проникновен анализ с известна доза вдъхновен от Грамши оптимизъм, се придружава от употребата на фантазията, която опита отвъд реализма и традиционните инструменти на логическото мислене.

¹ Комунистически вестник, създаден и ръководен от Антонио Грамши. Възниква в Торино през 1919 г. като списание за политически и обществени науки, а през 1921 г. се трансформира във вестник, който става официалният печатен орган на Италианската комунистическа партия. – Б. а.

² Политически вестник, официален орган на Италианската комунистическа партия, създаден от Антонио Грамши през 1924 г. – Б. а.

³ Седмичник за деца на Италианската комунистическа партия, създаден през 1950 г. с главни редактори Джани Родари и Дина Риналди. – Б. а.

Разбирането на реалността и точното ѝ пресъздаване – независимо дали във вид на вестникарски статии, разкази или детски стихотворения – зависят от едно неочаквано преобръщане на обичайния ред на фактите и събитията, от ефекта на изненадата и от удоволствието от преобръщането на здравия разум наопаки. Резултатът от този процес е една нова и оригинална *poetica* – синтез между реализъм и сюрреализъм. Или както твърди Кармине де Лука: „Намираме се буквално на кръстопътя между журналистика и писане на приказки, при това без да изменяме на едното или на другото. Желанието да разказваме истории е здравата спойка между живота и фантазията“ (De Luca 1991: 31).

Сюрреализмът

Редица автори изучават влиянието на френския сюрреализъм върху Родари, като се съсредоточават върху въпросите кога, по какъв начин и до каква степен това направление е оказало въздействие върху формирането му като интелектуалец и върху неговото творчество. Част от проучванията съвържат анализ на онава, което самият Родари е писал по въпроса. В „Граматика на фантазията“ четем следното: „Един ден във „Фрагменти“ от Новалис (1772–1801) открях следната мисъл: „Ако притежавахме наука и за фантазията, както притежаваме наука за логиката, тогава бихме разбулили тайните на изкуството да се измисля“. [...] Когато само след няколко месеца се запознах с френските сюрреалисти, аз повярвах, че в техния начин на работа съм намерил най-после науката за фантазията – „фантастиката“, търсена от Новалис. Вярно е, че бащата и пророкът на сюрреализма [Андре Бретон] още в първия манифест на движение то бе писал: „Бъдещите технически похвати на сюрреализма не ме интересуват“. Но междувремето неговите приятели – писатели и художници – бяха наизобретили доста такива технически похвати“⁴.

Франческа Калифано е анализирала подробно това твърдение, вземайки под внимание и научната литература по въпроса. Целта на изследването ѝ не е била да реконструира точните обстоятелства и хронология на срещата на Родари със сюрреалистите, а по-скоро да признае наличието на сюрреалистични влияния върху неговата поетика и да анализира по какъв начин конкуренцията им с неговите лични потребности и културното и политическото му минало е довела до създаването на нови и оригинални творби.

Няма съмнение, че сюрреализмът има заслуга за това Родари да насочи вниманието си към фантастичното, да усил вярата си в силата на общуването и да се наслади на възможностите за изказ, които езикът позволява. Но в същото време е бил принуден да съчетава стремежа си към свобода и по-добър живот на хората, придружен с критика на системата за производство и на либералната порядъчност на управляващата класа – любими теми на сюрреалистите, – с подкрепата си за марксистката философия и желанието за реалистично обрисуване на света. Ето какво твърди Калифано: „Неговите произведения за деца, в частност, изглеждат повлияни от литературното направление на т.нар. „италиански сюрреалисти“, към което се причисляват писатели като Бонтемпели, Гато, Савинио, Ланголфи, Палацески и Бугзати. Творбите му са в унисон с техните антибуржоазни и антивоенни позиции, които настояват за избавление от социалния диктат на времето и за установяване на нов обществен строй. По подобие на споменатите автори Родари се интересува от най-съкровени страни на човешката природа и в творчеството си посвещава огромно внимание на света на фантазията и магичното. Фантастичното и въображаемостта при него често пъти изхождат от реалния свят и от собствените му всекидневни преживявания. Но действителността бива обновена и разкрита в различна светлина благодарение на магическите процеси на преобразяването. Родари разгръща напълно измерението на фантастичното и на магичното, което, изглежда, го занимава в много по-голяма степен от сънищата, несъзнаваното и желанията. Това измерение приляга по-добре на писането за деца и заради новия и оригинален прочит на древните митове. Вниманието към детството, признаването на неговата конкретност и желанието да бъде утвърден неговият специален характер са обща черта на италианските сюрреалисти. Така че никак не е случайно, че тези теми са изключително важни за художественото творчество на Родари“ (Califano 1998). В центъра на света на Родари е вярата му в силата на промяната като позитивна енергия, способна да превръща мечтите в реалност. От една страна, Родари е обвързан със социалистическата идеология и под нейно влияние го привлича обрисуването на всекидневното, а на литературно равнище – и опитът на италианския неореализъм; от друга страна, непоносимостта му към догматизма го прави особено възприемчив към различни културни течения, отворени за личното преживяване и употребата на фантазията. „Сега – пише той – нито философията, нито психологията успяват да видят коренните разлики между въображението и фантазията. Употребата на

⁴ Прев. Борислав Г. Иванчев, Лиляна Г. Найденова. – Б. пр.

* Преводът е направен по: Maria Luisa Salvadori (transl. by Alessandra Asteriti Mathys), *Apologizing to the Ancient Fable: Gianni Rodari and His Influence on Italian Children's Literature*. The Lion and the Unicorn [A Critical Journal of Children's Literature, ed. Louisa Smith and Jack Zipes], Vol. 26, N. 2, Hanover, PA, The Sheridan Press, April 2002. Заглавието е на редакцията. Публикува се със съгласието на авторката.

двата термина като синоними не е вече смъртен грях. [...] Но разграничението може да се отнесе (за това говори Елемир Зола в своята „История на фантазирането“) към „фантазията“ и „фантастиката“. Първата конструира с реалното и върху реалното, а втората стремително бяга от реалното. Обаче: 1. Зола приписва на „фантастиката“ вместо на „фантазията“ голяма част от модерното и съвременното изкуство и затова то трябвало да се взема на малки дози. 2. В своята книга „Предлогически опит“ Едуард Таубер и Морис Р. Грийн доказват, че даже фантазирането не е нещо, на което да се гледа лековато, тъй като черпи обикновено от по-недостъпните сфери на вътрешния опит, то е един свърхурафиниран шпионин, който може да бъде полезен“⁵.

Писател и възпитател

Интересът на Родари към възпитанието се поражда от неговото страстно желание за промяна: процесът, който ще превърне света в по-добро място за живот, се улеснява, ако механизми на въображението и творчеството се прилагат във възпитателния процес. Франко Камби е извършил реконструкция на живота и литературното творчество на Родари, за да дефинира по-добре неговата „теоретична дейност в сферата на педагогиката“. Ето какво пише той: „Политическите разсъждения и философското съзнание намират своята реализация в педагогиката, защото се развиват във и от настояще, което вече е ориентирано към бъдещето, в посока на преобразяване и промяна. Тази трансформация се извършва посредством труда и осъществяването на плановете на хората, откъдето идва и педагогическата ѝ стойност“. Родари прави следващата крачка от своеобразното „педагогическо призвание“ към богатия си интелектуален опит чрез поредица от предпочитания и събития, някои от тях – плод на чиста случайност. Връщайки се към годините си като начален учител, Родари казва за себе си, че трябва да е бил невъзможен, но не и скучен учител. Сам признава, че по онова време е мислел за всичко друго, само не и за училището. Спомня си, че се е доверил на обичта си към децата, на желанието си да играе и да съчинява истории, които не са имали кой знае какъв допир с действителния живот или с така наречения „здрав разум“. Методът му на преподаване вероятно е бил импулсивен и интуитивен, основан на сродството с детския начин на общуване. Независимо как го постига обаче, резултатът е една истинска методология на творчеството. През 1950 г., когато по покана на ИКП Родари отива в Рим, създава „Пионире“ и става негов директор, партията все още не е узряла за идеята да публикува детско списание, тъй като не е разполагала с подготвен за целта кадар. Родари е извикан в Рим от Джанкарло Паїета, един от водачите на Комунистическата партия, защото до този момент той е единственият с някакъв опит в писането за деца. Паїета е притежавал удивителна интуиция и благодарение на него Родари започва много важна фаза от своята кариера. Да създаде „Пионире“ от нулата, за Родари е означавало да изучи внимателно проблемите на социализацията на младите хора, да разбере потребностите на децата и как трябва да се реагира на техните нужди, а така също и да предложи модел и подходящ език. За целта той е трябвало да съчетае различни призвания и страни от житейския си опит: да събере в една личност политика, журналиста оператор и педагога. Този силен културен натиск го кара да се свърже дълбоко с детската литература и го превръща в детски писател: *Il libro delle filastrocche* е отпечатана през 1950 г., а „Приключенията на Лукчо“ – през 1951 г. Първата книга представлява сборник с детски стихотворения, които вече са излизали на страниците на „Унитà“ и „Вие Нуове“ (седмичник на Комунистическата партия, за който Родари започва да пише през 1949 г.); втората има за главен герой Лукчо, който преди това се е появявал всяка седмица в „Пионире“ за радост на неговите читатели. Но на този етап Родари все още не гледа на детската литература като на професионален избор; това ще стане след подобряването на финансовото му положение и отпадените му предложения за нови възможности в издателската сфера. Той е принуден да изчака до 1960 г., когато излизат първите издания на негови произведения в „Ейнауди“. По това време той става свидетел на тяхната популярност, следствие и от своеобразното „културно пречистване“ на автора комунист. Не е случайно, че през 60-те години Родари пренасочва вниманието си към въпросите на училището и възпитанието, за което свидетелства участието му в Движението за сътрудничество в областта на образованието⁶. В Италия въпросното Движение прилича университетски преподаватели и интелектуалци, които, след като са преживели Съпротивата и падането на фашисткия режим, желаят да вземат активно участие в изграждането на едно ново общество. Както твърди Марио Лоди: „В началото на нашата дейност решихме да основем работата си върху принципите на Френе, а именно: анализ на авторитарната училищна система и критика на традиционния модел на преподаване, който се гради върху изнасянето на уроци, повторението, поставянето на оценки и дисциплината. Благодарение на направения анализ ние заместихме всички

елементи на традиционната дидактика с нови като част от процес, който определихме като освобождаване на мисленето и на творческите способности на децата“ (Lodi 1971). Същата цел – да даде свобода на мисловните и творчески способности на децата – следва и Родари. Именно затова още в ранните си учителски години той изразява желанието за промяна в отношенията „учител – ученик“, особено що се отнася до баланса между игрите и социалното съзнание, употребата на смеха и креативното боравене с езика.

Социална ангажираност, игра и думи

Родари обича да говори за големите въпроси на своето време като положението на работническата класа, класовото разделение, социалната справедливост и войната с помощта на нови литературни прийоми, които изненадват със своя игрови характер, ирония и предизвикателна ефективност, а понякога са пропити със сюрреализъм. Родари подчертава поетическия аспект на традиционните римувани детски стихотворения не само като отдава внимание на музикалността на стихотворението, постигната чрез прецизната употреба на метрика, ритъм и римна схема, но най-вече чрез оригиналното си боравене с тази форма на поетическия изказ. Стихотворната композиция му позволява простота, чрез която той съумява да разкрие съществени черти на действителността и да ни накара да се замислим за най-важните въпроси в живота с неочаквана непосредственост. При това го постига, без да прибегва до сантиментализъм или нравоучителство. Напротив, Родари остава верен на искреното си желание да не бъде конформист.

В цялото си художествено творчество Родари доказва способността да изследва проблемите на съвременния свят с помощта на различни подходи: като журналист, есеист, разказвач, учител. Той представя живота на своите съвременници с най-подходящия за слушателите си език, като по творчески начин избира и адаптира начина си на писане в зависимост от аудиторията. Говори на възрастните от страниците на „Унитà“ и „Паезе Сера“, на учителите – в „Упражнения по фантазия“ и „Граматика на фантазията“, на деца – от страниците на „Пионире“ и „Кориере дей Пикколи“, и на всички хора – със своите книги, разкази и стихотворения. Родари вярва, че писменото слово е инструмент, който разкрепостява ума и стимулира въображението, своеобразна „словесна играчка“ и най-важното ни средство за общуване. Ето как описва той своята книга „Граматика на фантазията“: „Надявам се, че този малък труд би могъл да се окаже полезен и за всеки, който вярва в необходимостта въображението да заеме своето място във възпитанието; на този, който има доверие в творческите способности на детето; на този, който знае каква освободителна сила притежава словото. „Всички начини за употреба на словото нека бъдат на разположение на всички!“ – това ми изглежда най-подходящото мото за тази книга. При това девизът има хубаво, демократично звучене. Не за да станат всички художници на словото, а за да не бъде никой роб“⁷. Разковничето на способността на думата да разкрепостява и освобождава се крие в стимулиращото ѝ въздействие върху пасивния ум. Когато се използва по подходящ начин, тя може да подейства като камък във водата, думата „произвежда вълни на ширина и в дълбочина, предизвиква безкрайна поредица от верижни реакции, повлича при падането си най-различни неща: звуци и образи, асоциации и спомени, смислови сепвания и просънници. Това движение е свързано и с човешкия опит, и с неговото утаяване в спомена, свързано е с фантазията и с подсъзнанието, а при това е усложнено от факта, че самият човешки разум не остава бездеен при възникването на представите и непрекъснато се намесва, за да приеме или отхвърли, за да свърже или отблъсне, да доизгради или разруши“⁸.

Илюстрация:
Дамян Дамянов

Думите са и средство на избор при общуването, тъй като ние се нуждаем от тях, за да изразим правилно своите мисли и преживявания. В този смисъл се предполага, че журналистите, писателите и учителите са „професионалисти“ в областта на словото. Ето защо е изключително важно човек да притежава желанието и способността – каквито Родари засвидетелства в своите творби – да преведе сложното съдържание до „лесна за ползване“ форма на общуване. Или ако използваме езика на компютрите, можем да кажем, че гаден интерфейс е „лесен за ползване“, когато приканва потребителя да изследва, когато е атрактивен и достъпен, когато дава на потребителя повече, отколкото той има нужда. Родари преследва тази цел упорито и постига удивителни резултати, като представя както на възрастните, така и на децата важни обществени и морални проблеми. Той използва лесен, привидно естествен и непосредствен език, служи си с образи от всекидневния живот, но читателят му се наслаждава и се изненадва от игрословията, сюрреалистичните метафори и неочакваните обрати. Гражданите на „Страната с „не“ отпред“ имат множество притежания, едно от които е „нетопът“:

„– Бррр. Ужас!
– Нищо подобно. Нетопът е обратното на топ и служи за разваляне на войните.
– Как работи?
– Много лесно: и едно дете може да си служи с него. Ако има война, свирим с нетръбата, стреляме с нетопа и войната веднага се разваля.
Каква чудна страна, тая страна с „не“ отпред...“
[„Страната с „не“ отпред“, пр. Светозар Златаров. – Б. пр.]

на стр. 16

15

⁵ Пак там.

⁶ Създадено през 1951 г., италианското Движение за сътрудничество в областта на образованието е вдъхновено от идеите на френския педагог Селестен Френе (1896 – 1966). – Б. а.

⁷ „Граматика на фантазията“.

⁸ Пак там.

Джани Родари, приятно ми е да се запознаем . . .

от стр. 15

Куражът да не бъдеш конформист

Родари искрено вярва колко важна е ролята на смеха както в отношенията между ученик и учител, така и в процеса на литературното творчество. Ако човек използва удобствата от забавлението, за да олекоти учебния процес, и ако гумите не се употребяват единствено като инструмент за развиване на интелигентността и разкрепостяване на съзнанието, а така също и за създаване на насърчаваща изгата среда, тогава детето се смее не принудено и на воля и смехът се явява позитивна сила, която му помага да усвоява нови знания. Психолозите са доказали, че децата притежават естествена склонност да интерпретират действителността посредством изгата. С помощта на гумите като „словесни изречки“ за предизвикване на смях може да се изгради такава връзка с детето, която едновременно зачита неговия свят и е изключително плодотворна за когнитивното и социалното му развитие. На социално равнище смехът улеснява общуването, намалява стреса и насърчава воденето на диалог. Подобен ефект може да се получи при всеки вид връзка между възрастните и децата: както у дома, така и в училище. Смехът обаче в никакъв случай не е средство, с което лесно може да се борави. Напротив, той е деликатен и сложен инструмент, и за да може да се използва продуктивно, човек трябва да го познава. В никакъв случай смехът не бива да се използва като оръжие за осмиване на проявената от детето инициативност, ако тя е в разрез с нормата, нито като наказание за куража да не бъде конформист. Той трябва да служи за развиване на критическо мислене и креативност. Посредством измислянето на истории „детето персонафицира своите неприятели, всичко, което му е известно като вина и като заплаха, и ги хвърля един срещу друг, забавлявайки се да ги унижава“⁹. По този начин то може да изрази „смеха на превъзходство“, който му помага да победи най-страшните герои и така да превъзмогне собствените си страхове.

В общуването между възрастния и детето съучастничеството и доверието ще укрепнат, но и ще спечелят от известна доза иронична изгривост, ако възрастният нарочно прави грешки, като променя жестове и думи, за да даде на детето възможност да изпита удоволствие от това, че го поправя. Чрез това преживяване детето ще се почувства областено, понеже му е била дадена възможност да се надсмее над по-възрастен от него човек, и ще поиска да изпита и друг път същото преживяване. Погледничано от предизвикателството, то съвсем естествено ще обърне повече внимание и ще стане главно действащо лице, а не цензуриран субект на учебния процес, и дори ще се забавлява.

Същата реакция може да се предизвика, ако възрастният използва гумите по неочакван и стъписващ начин: детето тутакси ще откликне с чудесен „смях на изненада“ и ще пожелае и то да стори същото. В стремежа си да изненада възрастния детето ще експериментира с думите и ще създава нови и оригинални изречения и словесни връзки. Това вече е пример за практическа педагогика: човек се учи по-бързо и по-добре, защото изгата на миза се превръща в изследване.

Дори правописните грешки могат да бъдат поправяни чрез съчиняването на въдъхновена от тях история. За Родари важно е детето да може да използва собствената си глава, да се отдава на активно въображение, което разкъсва оковите на ума. Той пита себе си: „Струва ли си в училище да разплакваме детето, при положение че можем да го разсмеем?“. Формулировката на въпроса разкрива критичното отношение на Родари към старите методи на преподаване, изтъкващи ролята на учителя, който налага ценностите и определя темпото на учебния процес. При тази методика грешките се наказват, а не се „рециклират“ креативно, тя се явява цензор и изисква послушание без възможност за избор. Родари винаги се е възмущавал най-вече от благополучието на децата и се е ужасявал от закостенелите схващания. Той смята, че говоренето на децата за „аки“, насладата, която получават от използването на „лоши думи“, свързани със сексуалните и телесните функции, могат да бъдат използвани градивно в обучението. В „непристойния смях“, който всъщност изобщо не е непристоен, той вижда освобождаваща сила: „Става дума за „забранени думи“, „които не са прилични“, „които не бива да се казват“ според семейния модел за култура. Самото им произнасяне означава впрочем отказ да се понася този репресивен модел и превръща в смях чувството на вина“¹⁰.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там.

Критиката на Родари е отправена не само към образователната система, но и към всяка среда, доминирана от лицемерието на пасивното вписване в някакви рамки. Ясно е, че тук отново става дума за куража да извършиш промяна. Смехът благоприятства обновлението; като намалява страха от правилата, той позволява на хората да се отнесат критично към стари идеи и стереотипи, да прогонят фанатизма, да осмееят властимащите и без страх да се спасят от конформизма.

Да поемеш по трудния път

Родари умира през 1980 г. Да вървиш по неговия път – на детски автор в Италия, – е означавало преди всичко да бъдеш културен човек, тоест личност с честни идеали и силна мотивация. Писането на книги за деца се превръща в нова и много специфична професия, която стъпва на истинското призвание и неподправения интерес към света на детето, както и на силното желание за експериментирание с оригинални начини на изказ.

За онези години това са били нови и революционни схващания: в Италия на детската литература са били нужни два века (от началото на XIX до средата на XX в.), за да се обособи като самостоятелен жанр с изцяло отгледени на него автори. Най-трудното в този процес на самообособяване е било премахването на строгите рамки на педагогическата структура, на която са били подчинени преобладаващата част творби за деца. Десетилетия наред основната цел на училищното образование е била да формира „добри граждани“: хора, които да работят, да спестяват пари, да бъдат пламенни патриоти и да са готови на саможертва – способни и скромни, верни поданици на краля или на Дучето (Мусолини). От изключително значение е било да се възпитава детето, което да се нагодят или дори да презърнат господстващия политически модел. В продължение на десетилетия италианската литература за деца се е свеждала до схоластични учебници, отразяващи политическата ортодоксалност на епохата. Имало е и изключения, но малко на брой; те са примери за така нареченото „течение на малцинството в италианската детска литература“ (Воеро&De Luca 1995: 161): Карло Колоди, авторът на „Пиноккио“, е главният представител на група, в която влизат още и Антонио Рубино, Луиджи Бертели и Серджо Тофано. Всички тези писатели и илюстратори споделят обща визия за детството, което за тях има собствена идентичност и начини на изразяване; освен това те са обединени от желанието за експериментирание с нови употреби на езика за създаване на детска литература. Техните герои се отличават с прагматична интелигентност, умеят да се справят с проблемите и накрая побеждават. Когато прибавят до трансгресия, те правят това не по погрешка, а като резултат от съзнателен избор, който включва и употребата на фантазията за решаване на проблемите. Тези автори изобличават слабостите и лицемерността на света. Неговата роля бива омаловажена посредством употребата на ирония и критика, които оставят отворена възможността за бунт. Дори езикът, който отразява същия стремеж към автентичност и „свежест“, губи старите структури, реторически обертонове и сочността си. Промяната винаги е трудна, развива се бавно във времето и в периферията на господстващата идеология. Заслугата на Родари е в това, че със своите романи, приказки, разкази и стихотворения показва, че осъществяването на промяната изисква полагането на много усилия. В „Грамматика на фантазията“ той представя ясно и по подробен начин „инструментите на своя занаят“, изобретени от самия него, за да създава истории за деца. Някои от представените в книгата техники за стимулиране на фантазията показват за пореден път как да се изпълва литературното творчество с насладата от изгата и с куража да не бъдеш конформист. Част от предложените техники използват класически литературни текстове, развити според правилата на „фантастичното“, или подлагат на нова интерпретация

Канка Кънева, „Подготвителна скица към портрет на Родари“

вече съществуващи модели. Човек може да си играе „да прави грешки в историята“, като нарушава последователността на нейните елементи, за да получи неочаквани резултати. Други начини за употреба на класическата приказка са приказката „наопаки“, „салатата от приказки“ и „прекопираната приказка (приказката калка)“. Като пример за приказка „наопаки“ „Червената шапчица“ може да бъде интерпретирана наново, като добрият герой стане вълкът, а Червената шапчица – злодеят; за целите на „салатата от приказки“ приключението на Червената шапчица може да бъдат смесени с тези на Палечко; а като пример за „прекопирана приказка“ историята на Червената шапчица се свежда до оголената схема на нейните основни сюжетни линии и техните вътрешни връзки, след което самият сюжет отново се свежда до чиста абстракция и се интерпретира по нов начин.

В книгата „Разни приказки за игра“ Родари предлага още един начин за игра с историите: в този случай те са „с отворен край“ и от читателя зависи дали ще приеме предложението от автора финал, или ще измисли завършек по свой вкус. Тук намираща литературно приложение принципът за недаване на препоръки – пример за демократичност, видяна като свобода на ума да мечтае света.

Пребеge от английски: РАДОСТИН ЖЕЛЕВ

Използвана литература (извагка)

Voero, Pino, & Carmine De Luca, *La letteratura per l'infanzia*. Bari: Laterza, 1995.

Califano, Francesca. *Lo specchio fantastico. Realismo e surrealismo nell' opera di Gianni Rodari*. Trieste: Einaudi Ragazzi, 1998.

Cambi, Franco. *Rodari pedagogista*. Roma: Editori Riuniti, 1990.

De Luca, Carmine. *Biografia. Le storie*. By Gianni Rodari. Roma: Editori Riuniti, 1992.

De Luca, Carmine. *La gaia scienza della fantasia*. Cantanzaro: Abramo, 1991.

Del Cornò, Lucio. „La grammatica passa l'oceano. Riflessioni sull'opera di Rodari tradotta in Usa.“ *C'era due volte* 10/V (Dec. 1998).

Lodi, Mario. *Cominciare dal bambino. Scritti didattici, pedagogici e teorici*. Torino: Einaudi, 1971.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: Амелия Личева (гл. ред.)
Пламен Дойнов, Йордан Ефтимов,
Ани Бурова, Бойко Пенчев, Камелия Спасова, Мария Калинова, Емануил А. Видински
Малина Томова
Печат: „Нюзпринт“

ISSN 1310 – 9561

Адрес: СОФИЯ 1000 ул. „Георги С. Раковски“ 108
Банкова сметка: BG56BPB179401049389602, BIC – BPBIBGSGF
„Юробанк България“ АД
Издава Фондация „Литературен вестник“
<http://litvestnik.wordpress.com/>
www.bsph.org/litvestnik

ВОДЕЩИ БРОЯ Дария Каранеткова, Амелия Личева